

ХРЕСТОМАТІЯ З АКОМПАНЕМЕНТУ

Частина 1

Міністерство освіти і науки України
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Дорош Т. Л., Дубовська О. Л., Турукіна О. В.

ХРЕСТОМАТІЯ З АКОМПАНеМЕНТУ

Навчальний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спец. 025 Музичне мистецтво

Частина 1

Харків
2025

УДК 378.016:780.616.432(075)

X 91

Укладачі:

Дорош Т. Л., кандидат наук з державного управління, доцент, професор кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Дубовська О. Л., викладач-методист кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Турукіна О. В., викладач-методист кафедри фортепіано Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Рецензенти:

Смородський В. І. – кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри фортепіано Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради;

Гребенюк Н. Є. – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри сольного співу та оперної підготовки Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського

X 91 Хрестоматія з акомпанементу : навч. посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спец. 025 Музичне мистецтво / уклад. : Т. Л. Дорош, О. Л. Дубовська, О. В. Турукіна. – Харків, 2025. Ч. 1. – 115 с.

Навчальний посібник представлено вокально-пісенним репертуаром і створено відповідно до освітнього компонента «Акомпанемент (фортепіано)» для професійної підготовки викладачів фахових дисциплін до роботи в закладах спеціалізованої мистецької освіти, керівників ансамблів. Праця знайомить із обробками українських народних пісень, орієнтовним пісенним репертуаром для учнів ЗСМО. У методичних рекомендаціях, окрім коротких характеристик авторів музичних творів, розкрито питання інструментального та художнього виконання вокальних, пісенних творів.

Доцільні для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спец. 025 Музичне мистецтво з освітнього компоненту «Акомпанемент (фортепіано)» та науково-педагогічних працівників.

УДК 378.016:780.616.432(075)

*Затверджено на засіданні науково-методичної ради
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Протокол № 4 від 12.03.2025 р.*

© ХГПА, 2025
© Дорош Т. Л.,
© Дубовська О. Л.,
© Турукіна О. В.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1. ОБРОБКИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ	
ПІСЕНЬ.....	8
1. Вийди сонечко. Обробка Л. Жульєвої.....	9
2. Іди, іди, дощику. Обробка Л. Жульєвої.....	10
3. Іди, іди, дощику. Обробка М. Сильванського.....	11
4. Подоляночка. Обробка Л. Жульєвої.....	12
5. Подоляночка. Обробка Л. Ремезенко.....	13
6. Чи я в лузі не калина була. Обробка О. Сандлера.....	14
7. Дощик. Обробка М. Лисенка.....	16
8. Ой, не світи, місяченьку. Обробка М. Сильванського.....	19
9. Ой, не світи, місяченьку. Обробка Л. Кауфмана.....	20
10. Грицю, Грицю, до роботи. Обробка Л. Ремезенко.....	23
11. Ой на горі та женці жнуть. Українська народна пісня.....	24
12. Котику сіренький. Українська народна пісня.....	25
13. Котику сіренький. Українська народна пісня. Колискова Обробка Л. Ремезенко.....	27
14. Ой ходить сон. Колискова Обробка Л. Ремезенко.....	28
15. Ой дівчино, шумить гай. Обробка Л. Ремезенко.....	29
16. Думи мої. Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка.....	30
17. Думи мої. Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка, фортепіанна обробка А. Бондаренка.....	31
18. Ой минула вже зима. Веснянка. Обробка Л. Ремезенко.....	32
19. Ой у вишневому садочку. Обробка Л. Ремезенко.....	33
20. Танцювали миші. Обробка Ю. Ремезенко.....	34
21. Щебетала пташечка. Обробка Ю. Ремезенко.....	35
22. Щедрик. Обробка М. Сильванського.....	36
23. Ой лопнув обруч. Обробка М. Сильванського.....	37
24. Женчикок-бренчикок. Обробка М. Сильванського.....	39
25. Реве та стогне Дніпр широкий. Слова Т. Шевченка. Музика Д. Крижанівського.....	40
26. Реве та стогне Дніпр широкий. Слова Т. Шевченка. Обробка М. Сильванського.....	41
27. В кінці греблі. Обробка П. Андросюка.....	42
28. В кінці греблі. Обробка П. Бойченка.....	46

29. Глибока кирниця. Обробка Л. Яценка.....	48
30. Де ти, доню, барилася. Обробка М. Лисенка.....	51
31. Чом, чом не прийшов Обробка О. Чишка.....	54
32. Ой чий то кінь стоїть. Обробка Г. Гембери.....	59
33. Ой я знаю, що гріх маю. Обробка І. Хуторянського.....	63
РОЗДІЛ 2. ОРІЄНТОВНИЙ ПІСЕННИЙ РЕПЕРТУАР	
УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ	
СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ.....	66
1. Гімн України. Anthem of Ukraine. comp. by Myhailo Verbytskyi, lyrics by Pavlo Chubynskyi, arr. By Tetiana Afanasenko.....	67
2. Рушничок. Слова В. Лучука, Музика М. Ведмедері.....	70
3. Сонько-Дрімко. Слова Н. Кулик, Музика А. Мігай.....	72
4. Дощик. Слова та музика А. Мігай.....	74
5. Вересень. Слова М. Сомко, Музика Л. Дьяконенко.....	77
6. Гіпопо-пісня. Вірші В. Бондаренка, Музика Є. Карпенка.....	79
7. Зима. Музика та слова І. Горової.....	82
8. Сватання. Слова С. Зубко, Музика І. Францескевич.....	85
9. Зимова пісенька. Слова С. Зубко, Музика І. Францескевич.....	89
10. Зимова пісенька. Вірші Н. Левченко. Музика Є. Карпенка.....	91
11. Весна. Вірші Н. Левченко. Музика Є. Карпенка.....	94
12. Літо. Вірші Н. Левченко. Музика Є. Карпенка.....	97
13. Дивний коник. Слова В. Орлова. Музика І. Кириліної.....	100
14. Живи, Україно! Слова О. Олеся. Музика Г. Верети.....	103
ПІСЛЯМОВА.....	107
ГЛОСАРІЙ.....	108
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТА ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	111
ДОДАТКИ.....	114
Додаток А. Музичні терміни, що вживаються в пісенних творах....	114

ПЕРЕДМОВА

Важливу роль у системі підготовки викладачів фахових дисциплін до роботи в закладах спеціалізованої мистецької освіти (далі – ЗСМО), керівників ансамблів відіграє музика, яка сприяє естетичному, творчому розвитку особистості, її духовному збагаченню.

Серед сучасних програм з музичного мистецтва в ЗСМО значна увага приділяється комплексному проведенню музичних занять, серед яких чільне місце займають пісенні твори, вивчення яких допоможе учням зрозуміти навколишню дійсність і себе, розкрити свої здібності й талант, пізнати жанрову основу пісенних творів.

Отже, виникла необхідність у створенні хрестоматії з акомпанементу, мета якої – розширити вокальний, пісенний репертуар для комплексної професійної підготовки майбутніх фахівців.

Основними видами діяльності на індивідуальних заняттях із «Акомпанементу» є:

1. Виразне виконання вокальної партії.
2. Гармонічний аналіз виконуваних вокальних пісенних творів (уміння аналізувати, інтерпретувати та відтворювати відповідний художній образ).
3. Розуміння музичних термінів.
4. Володіння технікою читання з аркуша.
5. Акомпанування власному голосу та солісту (відчуття балансу голосу та фортепіанного супроводу).
6. Підбір акомпанементу до мелодії, розуміння цифрованого басу.
7. Транспонування (обрання зручної тональності для голосу).

Ч. 1 навчального посібника складається з передмови, двох розділів, післямови, глосарію, списку рекомендованих та використаних джерел, додатку, де надаються музичні терміни, що вживаються у вокальних пісенних творах.

Розділ 1, – обробки українських народних пісень, представлено творчістю композиторів минулого та сучасності. Серед сучасних композиторів Людмила та Юлія Ремезенко, Людмила Жульєва.

Розділ 2 – орієнтовний пісенний репертуар українських композиторів для учнів ЗСМО, де переважають сучасні композитори. Це – Тетяна Афанасенко (її аранжування), Микола Ведмедеря, Алла Мігай, Лариса Дьяконенко, Євген Карпенко, Леся Горова, Інна Францескевич, Ірина Кириліна.

Відомо, що обробка – це композиторський засіб прикрашання народних пісень за допомогою гармонізації, аранжування або транскрипції. Найчастіше композитори здійснюють обробки на основі українських народних мелодій, послідовно втілюючи елементи гармонії та поліфонії.

У репертуар хрестоматії Ч. 1 включено 47 (33-14) пісень різножанрової тематики для голосу в супроводі фортепіано. Серед них: обрядові, колискові, жартівливі, танцювальні, ігрові, історичні, думи.

При доборі музичного репертуару враховувався різний рівень музично-виконавської підготовки майбутнього фахівця, його здатність більш вільно володіти технічними елементами, можливістю цілісного охоплення всього музичного твору. Окрім цього, у хрестоматії у короткій формі подаються відомості про композиторів, їх творчу діяльність. У кінці кожної пісні є короткі рекомендації щодо її виконання.

Варто підкреслити, що виконавець має можливість обрати зручну для себе композицію музичного твору (наприклад, обробки українських народних пісень «Іди, іди, дощику», «Подоряночка», «Ой, не світи, місяченьку», «Котику сіренький», «Думи мої», «Рече та стогне Дніпр широкий», «В кінці греблі» подаються в двох варіантах: складному та більш полегшеному), залучити весь арсенал виразних музичних засобів, утілити літературний зміст у звукову палітру. Працюючи над фортепіанним акомпанементом вокальних творів, здобувачі поступово оволодівають кантиленим звуковеденням, правильною побудовою кожної фрази.

Під час виконання пісенних творів слід також звертати увагу на техніку володіння дихання, належного звукоутворення, якісний тембр. Варто також уміти показати кивком голови вступ кожної фрази (уявити дитячу аудиторію).

Отже, можемо наголосити, що співоче диханням має бути усвідомленим та керованим процесом. Важливо також досягати цілності слова (не рвати його), де кожен звук відповідає характеру та настрою виконуваного музичного твору.

Окрім подолання чисто технічних інструментальних завдань слід продумати всі засоби музичної виразності (агогіку, динаміку), за допомогою яких розкривається художній образ пісні, передається її характер, емоції, почуття. Під час фортепіанного супроводу не зловживати педаллю, щоб не спотворити вокальну мелодію, не втратити характер, а яскраво й чітко її відтворити.

У цій хрестоматії з акомпанементу пропонуються музичні твори, які написані в повільному, помірному, помірно-швидкому, швидкому та жвавому темпах із динамічною палітрою – *p*, *mp*, *mf*, *crescendo*, *diminuendo* тощо, характер звуковедення – *legato*, *staccato*.

Сподіваємось, що навчальний посібник стане в нагоді не лише здобувачам спеціальності 025 Музичне мистецтво з освітнього компоненту «Акомпанемент (фортепіано)» у практичній підготовці до професійної діяльності та сприятиме формуванню їхніх акомпаніаторських компетентностей, а й допоможе науково-педагогічним працівникам мистецького профілю навчання в підборі належного навчально-художнього репертуару для роботи зі здобувачами.

РОЗДІЛ 1. ОБРОБКИ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ

Найбільш поширеним жанром вокальної музики, що об'єднує музичний образ із поетичним, є пісня. Пісню розрізняють як професійну, створену композитором у співдружності з поетом, і народну. Українська народна пісня відрізняється тембральною палітрою, самобутністю, неповторністю, своєрідною кантиленою, рельєфністю слова. Її музична мова та мелодика – поетичні, проникливі, яскраві й досить виразні.

Художнє виконання обробок українських народних пісень варто розпочинати після того, як зроблена детальна робота над вокальною та інструментальною партією, тобто, опрацьовані окремо текст твору, виявлені ритмічні особливості музичної композиції, динамічний план та інші засоби музичної виразності.

Під час роботи над обробками українських народних пісень необхідно ознайомитися з авторами музики та слів, тобто надати їхні короткі характеристики творчості. Не зайвим буде й розкрити зміст літературного тексту, провести детальний аналіз музичного твору, визначити лад і тональність пісні, розмір, темп, ритм, інтонаційну виразність мелодії, характер руху, спосіб звуковедення (легато, стаккато тощо), технічні прикраси. Акомпанемент є невід'ємною частиною вокальних, пісенних творів, який має бути виразним, емоційним, слугувати образному узагальненню літературного тексту.

Отже, майбутнім фахівцям варто пам'ятати про певні вимоги, що висуваються в процесі акомпанування пісень:

- емоційне виконання вступу до пісень, щоб налаштуватися на характер, темп, тональність;

- дотримання правильного співвідношення голосу та інструментального супроводу (співацький голос є домінуючим, урахування його вокальних та інструментальних можливостей).

Вийди, вийди, сонечко

Обробка Л. Жульєвої

Швидко

Вий-ди, вий-ди,
со - неч - ко, на ді - до - ве по - леч - ко, на ба - би - не зі - лляч - ко,
на на - ше по - двір 'яч-ко!

1. Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко

2. На весняні квіточки,
На маленькі діточки,
Там вони граються,
Тебе дожидаються

Жульєва Людмила – музикознавець, композиторка, піаністка, аранжувальниця, викладач-методист Запорізького музичного училища імені П. І. Майбороди. Людмила Василівна є автором музикознавчих робіт («Абсолютний слух та його розвиток», «Мелодичний мінор та його існування» тощо), пісень, обробок народних пісень, популярних мелодій, перекладень, аранжувань для фортепіано, хору, різних ансамблів тощо.

Рекомендації щодо виконання. Обробка Л. Жульєвої української народної пісні «Вийди, вийди, сонечко». Вокальній партії передують чотиритактовий фортепіанний вступ, де переважають стрибки на кварту. Пісня ліричного характеру. Фрази вокальної партії чітко поділені на два такти – цей принцип виходить із поетичного тексту. Супровід у лівій руці продовжує інтонації, що звучали у вступі, у той же час до квартових шістнадцятих додаються квінтови. Змінюється й тональність – перехід у домінантову (До мажор). Під час співу звертати увагу на м'яку атаку звука, гнучке фразування, чітку та виразну дикцію.

Іди, іди, дощику

Обробка Л. Жульової

Allegretto

mp *p* *mf* І-ди, і-ди, до-щи-ку, зва-рю то-бі бор-щи-ку,
в по-ли-в'я-нім гор-щи-ку! І-ди, і-ди, до-щи-ку, цеб-ром, від-ром, дій-ни-це-ю,
f над на-шо-ю па-ши-це-ю! І-ди, і-ди, до-щи-ку,
зва-рю то-бі бор-щи-ку. *p*

1. Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В полив'янім горщику!
Іди, іди, дощику,

2. Цебром, відром, дійницею
Над нашою пашницею!
Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику

Рекомендації щодо виконання. Обробка пісні «Іди, іди, дощику» представлена у Фа мажорній тональності. Відноситься вона до пісень закличок, які пов'язані з вірою людини в магічну силу слова.

Два такти вступу – імітують краплинки дощу. Цей характер продовжується й у вокальній партії, яка побудована на звуках тонічного тризвука ($T_{5/3}$). Інструментальний супровід (у правій руці) підтримує вокальну партію в створенні образу, звучить відповідний штрих *staccato* (уривчасте, коротке виконання). Обробка зручна у виконанні: написана в середньому регістрі, діапазон від «до» першої октави до «до» другої. Другий куплет –

підводить до кульмінації. Розспівність – одна з характерних рис цієї пісні (восьмі тривалості в правій руці). Під час співу звертати увагу на чітку вимову слів, виспівування дрібних звуків, інтонаційну точність у стрибках мелодії.

Іди, іди, дощику

Обробка М. Сильванського

Сильванський Микола Йосипович (1816–1985) – український піаніст, композитор, педагог. Був солістом Харківської обласної філармонії, викладачем музичного училища та Харківської консерваторії. Більшість творів писав для дітей.

Рекомендації щодо виконання. Обробка М. Сильванського «Іди, іди, дощику» зберігає тональність (Фа мажор), але в порівнянні з попередньою обробкою Л. Жульєвої фортепіанний супровід у двох руках є спрощеним. Діапазон – октава (від «до» до «до»). Темпових відхилень композитор не вказує, однак динаміка має змінюватися (підкреслені четвертні – на голосному звучанні). Мелодична лінія виходить із прочитання поетичного ряду та має багато спільних акцентів та наголосів. У цій обробці не виписані в нотному тексті слова пісні, тому варто звертати увагу на правильний розпів слів.

Передати бадьорий настрій п'єси допоможуть: жвавий, життєрадісний темп (Allegro), чітке виконання штрихів, що налаштовує слухачів на веселий характер пісні та енергійний спів.

Подоляночка

Обробка Л. Жульєвої

Не поспішаючи

mf

tr Десь тут бу - ла по - до - ля - ноч - ка, десь тут бу - ла мо - ло - де - сень - ка, тут во - на сі - ла,

тут во - на впа - ла, до зем - лі при - па - ла, сім літ не вми - ва - лась, бо во - ди не ма - ла.

tr

p

1. Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона сіла, тут вона впала,
До землі припала, сім літ не вмивалась,
Бо води не мала.

2. Ой устань, устань, Подоляночко,
Ой встань, ой встань, молодесенька!
Вмий своє личко, личко біленьке,
Біжи до Дунаю, бери молоденьку,
Бери ту, що скраю

Рекомендації щодо виконання. Обробка пісні «Подоляночка» основана на українському мелосі. Композиторки **Л. Жульєва** та **Л. Ремезенко** пропонують сучасні інтонації авторських прочитань народної пісні з дотриманням спокійного, неспішаючого темпу (Andante).

За українськими традиціями це була перша пісня, яку співали дівчата навесні. Вони водили по колу хороводи, тримаючи один одного за руки. Усередині цього кола стояла Подоляночка й рухами демонструвала те, про що співали навколо неї. У кінці пісні вона обирала когось із кола замість себе й пісня-гра продовжувалась знову, із самого початку. Музичний твір ліричного, наспівного характеру. Під час співу досягати гнучкого фразування й виразного виконання, слідувати за чіткою вимовою слів.

У першій композиторки пісня написана в мі мінорі, складається зі вступу (чотири такти), основної частини та заключної побудови. Супровід із елементами поліфонії представлено як оспівування основних щаблів, стрибки на терцію, квінти, що побудовані на інтонаціях народної пісні. Фрази вокальної партії варто виконувати, виходячи з поетичного тексту (кожна фраза розділена комою). Під час повторення після слів «тут вона сіла» урізноманітнювати динаміку, поступово посилювати звучання. У виконанні пісні доцільно прослухати хроматичний хід у басовому ключі, утримуючи подовжений, довгий звук («мі»). Діапазон пісні від «мі» до «до» у межах першої октави. Пісня завершується октавами, де повторюється мелодія з чотиритактового вступу.

Подоляночка

§ Andante Обробка Л. Ремезенко

§

Ремезенко Людмила – сучасна композиторка з м. Житомира. Вищу освіту здобула в Києві. Вона є автором методики розвитку музичного слуху, де головним є вміння підібрати на слух улюблені мелодії, добрати та виконати акомпанемент до популярної пісні, а також бажання створювати власні фортепіанні імпровізації.

Рекомендації щодо виконання. Обробка Л. Ремезенко написана в ре мінорі й розпочинається одразу з вокальної партії, що викладена одноголосним проведенням теми, яку слід виконувати *legato*. Пісня не викликає труднощів в інструментальному та вокальному виконанні: діапазон

не перевищує октаву, це – мала секста: від «ре» до «сі бемоль». Під час співу досягати чіткої дикції, м'якої атаки дихання. Пам'ятати, що виконувалась вона навесні, тому варто дотримуватися світлого, лагідного відтворення.

Чи я в лузі не калина була

Обробка О. Сандлера

Moderato

Vo. *tr* Чи я в лузі

Pno. *mf*

4

Vo. не ка-ли - на бу ла, чи я в лузі не чер-во - на рос-ла?

Pno.

7

Vo. Взя-лиж - ме - не по - ла - ма - ли і впу - чеч - ки по - н'я - за - ли

Pno.

Vo. 9 та-ка до-ля моя! Гірка до-ля мо-я!

Pno. mf p

Чи я в полі не пшениця була,
 Чи я в полі не густая росла?
 Взяли ж мене та й пожали
 І в снопочки пов'язали –
 Така доля моя!
 Гірка доля моя!

Чи я в батька не дитина була,
 Чи я в батька не кохана росла?
 Взяли ж мене повінчали
 І світ мені зав'язали –
 Така доля моя!
 Гірка доля моя!

Сандлер Оскар Аронович (1919–1981) – український композитор. Вищу освіту здобув у Київській консерваторії у класі Гліба Таранова (диригування) та Віктора Косенко (композиція). Його спадок охоплює різножанровий спектр: опери, оперети, музичні комедії, балет, музику до кінофільмів та вистав, обробки пісень.

Рекомендації щодо виконання. У пісні «**Чи я в лузі не калина була**» оспівується важка, гірка доля дівчини, яку проти її волі віддали заміж. Пісня написана в мі мінорі, має куплетну форму (три куплети), обрамлена фортепіанним вступом та постлюдією. У помірному темпі звучить вступ, далі – зупиняється на домінантовій функції (фермата), що дає можливість солісту спокійно взяти дихання, налаштуватися на характер пісні. Початкова висхідна кварта представляє декламацію, де солістка підкреслює своє обурення. Запитання повторюється двічі з незмінною мелодичною лінією. У пісні є деякі виконавські труднощі: стрибки, розспіви. Під час співу звертати увагу на гнучке фразування та виразне виконання, динамічні нюанси, різноманітне виконання куплетів, що забезпечить реальне відтворення сумного змісту пісні.

Інструментальний супровід підтримує соліста в створенні образу приреченості. Фортепіанна партія представлена арпеджованими акордами основних функцій. Постлюдія завершує куплет, повторює останні два такти мелодії соліста, однак викладена мелодія більш укрупнена – з октавним дублюванням. Діапазон пісні від «мі» першої октави до «соль» другої. Усвідомлення глибини горя героїні допоможе драматично відтворити цю пісню.

Дощик

Обробка М. Лисенка

Allegretto grazioso

Pno. *pp leggiero* 3 *pp* 3 *accel.*

Pno. *a tempo* 3 3 3 3 *pp*

Pno. *p* 3 2 3 3 3 *poco crescendo*

Pno. 12 3 3 3 3 *dimin.* *p* 3 *legg.*

Pno. 16 *pp* *mf* *rit.*

21 *mp*

Vo. 1-3. До - шик, до - шик кра-па - є дріб-

Pno. *a tempo* *p*

26

Vo. нень - ко. Я ж ду-ма-ла я ж ду-ма-ла за - по-ро-жець, нень - ко!

Pno.

31 *cresc.* *mp*

Vo. Я ж ду-ма-ла, я ж ду-ма-ла за - по-ро-жець, нень - ко!

Pno.

36 *poco rit.*

Vo. 4.5. До - шик дріб - ний аж із стрі - хи

Pno. *poco rit.*

43 *a tempo*

Vo. ка - по-ти-ть. Роз-сер-див - ся мій ми-лень-кий, аж но-га - ми

Pno. *a tempo*

44

Vo. ту - по-ти-ть. Роз - сер - див - ся мій ми - лень-кий, аж но-га - ми

Pno. *f*

48

Vo. ту - по - ти-ть.

Pno.

Дощик, дощик,
Крапає дрібненько.
Я ж думала, я ж думала }
Запорожець, ненько! } *Двічі*

Коли б знала, коли б знала
Відкіль виглядати,
То й найняла, заставила }
Стежку промітати. } *Двічі*

Аж він іде, аж він іде,
Ступає дрібненько.
То ж мій милий, то ж мій любий, }
Дивиться, ненько! } *Двічі*

Дощик, дрібний
Аж із стріхи капотить.
Розсердився мій миленький, }
Аж ногами тупотить. } *Двічі*

Розсердився, розгнівився,
Мій милий на мене.
А як гляне – серце в'яне }
І в нього, і в мене. } *Двічі*

Лисенко Микола Віталійович (1842–1912) – український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч. Він є автором музики гімну «Молитва за Україну», опер «Тарас Бульба», «Наталка Полтавка» тощо. Лисенко написав численні аранжування народної музики для голосу й фортепіано, значну кількість творів на слова Тараса Шевченка.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Дощик» – обробка М. Лисенка, любовно-жартівливого характеру, наповнена легкістю. Написана для виконання ліричного сопрано. Вступ налаштовує виконавця та слухача на веселий характер твору. Передати емоційний настрій п'єси допоможуть: темп, чітке виконання вказаних штрихів, динамічна палітра.

Особливо варто звертати увагу на ритмічне виконання тріолей, арпеджовані акорди, які мають співпадати з вокальною мелодією, октавні рухи в акомпанементі, агогічні відхилення, які потребують особливої ансамблевої узгодженості (інструменталіста та співака). У вокальному плані досягати узгодженості з акомпанементом, чистого інтонування у висхідному русі.

Композитор також застосовує пунктирний ритм та форшлаги, які можуть викликати труднощі у виконанні. Діапазон пісні охоплює октаву: від «соль» першої до «соль» другої октави.

Ой, не світи, місяченьку

Обробка М. Сильванського

Moderato

The musical score is written for piano accompaniment in 2/4 time, key of B-flat major. It consists of four systems of music. The first system is marked **Moderato** and begins with a piano (*p*) dynamic. The second system includes a decrescendo (*dim.*) marking. The third system includes a decrescendo (*dim.*) marking. The fourth system includes a crescendo (*cresc.*) marking and ends with a forte (*f*) dynamic marking. The score features various rhythmic patterns, including triplets and sixteenth notes, and dynamic markings such as *p*, *cresc.*, *dim.*, and *f*.

Рекомендації щодо виконання. «Ой, не світи, місяченьку» в обробці Сильванського Миколи Йосиповича – родинно-побутова пісня ліричного характеру. Написана в тональності до мінор, має виразну й насичену гармонію, поліфонічний розвиток, де партія фортепіанного супроводу перегукується з мелодією, доповнюючи та збагачуючи одна одну. Під час гри звертати увагу на динамічні нюанси та шістнадцяті пасажі, які мають звучати виразно, наспівно. Перекреслений форшлаг виконувати швидко, без акценту, за рахунок тривалості попередньої ноти:

Ой, не світи, місяченьку

Обробка Л. Кауфмана

Andante

Pno. *mf dolce*

Vo. *mp a tempo*

Ой не сві - ти мі - сячень - ку,

не сві - ти ні ко - му, тіль - ки сві - ти

Pno.

10 Vo. ми - лень - ко - му, як і - де до - до - му,
Pno.

13 Vo. як і - де до - до - му. Ми - лий!
Pno. rit. a tempo

17 Pno.

1. Ой, не світи, місяченьку,
Не світи нікому,
Тільки світи миленькому, } Двічі
Як іде додому.

2. Світи йому ранесенько
Та й розганяй хмари,
А як вже він іншу має, } Двічі
То зайди за хмари.

3. Світив місяць, світив ясний,
Та й зайшов за тини,
А я бідна гірко плачу: } Двічі
Зрадив мене милий!

Кауфман Леонід Сергійович (1907–1973) – український композитор, музикознавець. Освіта – Київський вищий музично-драматичний інститут імені М. Лисенка. Він є автором балетів («Казка про веселого метелика»), романсів, пісень, музики до фільмів, обробок народних пісень.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Ой, не світи, місяченьку» в обробці Л. Кауфмана написана в тональності ре мінор і має сумний характер. Цей твір представляє родинно-побутову пісню, де розкривається класичний трикутник – дівчина кохає парубка, а той знаходить собі іншу. Діалоги, повтори, поетичні паралелі та інші засоби виразності роблять твір художньо виразним і довершеним.

Музика цієї композиції відповідає тексту, і створює образ дівчини, яка тужить за своїм коханим. Пісня має ліричний характер, передає глибокі почуття любові, туги та надії. Можна акцентувати на тому, що написана ця музична композиція в дусі суму та туги, але ще звучать нотки сподівання, що коханий повернеться до дівчини. Усвідомленню й розумінню цього настрою сприяє помірний темп, динамічні нюанси, чіткий витриманий бас, похитування акордового супроводу, на фоні якого звучить плавна мелодія. Уся обробка витримана м'якою, не звучною динамікою: від *mf* до *p*.

Після чотиритактового вступу, який занурює виконавця в емоційний стан, звучить лірична мелодія. Фортепіанний супровід, який не дублює вокальну партію, варто вчити окремо, щоб надалі впевнено відтворити її голосом. Під час співу звертати увагу на інтервальні стрибки (секста), розспіви, різний смисловий текст у куплетах (відповідний образ є в літературному тексті), чистоту інтонації та чітку вимову слів у досить рухливому темпі. Партія супроводу охоплює широкий діапазон, відстань між руками більше, ніж дві октави.

Грицю, Грицю, до роботи

§ Giocoso Обробка Л.Ремезенко

mf

f

mf

legato

§

– Грицю, Грицю, до роботи!
В Гриця порвані чоботи...
– Грицю, Грицю, до телят!
В Гриця ніженьки болять...

– Грицю, Грицю, молотити!
Гриць нездужає робити...

– Грицю, Грицю, хоч жениться?
Не можу одговориться!
– Грицю, Грицю, кого взяти?
– Краще Галі не зіскати!

– Галю, серденько моє,
Чи підеш ти за мене?

– Грицю, Грицю, врубай дров!
Кахи-кахи! Нездоров...

– Стидкий, бридкий, не люблю
І за тебе не піду!

– Грицю, Грицю, роби хліб!
– Кахи-кахи! Щось охрип...
– Грицю, Грицю, іди їсти!
– Ой, чекайте! Де б тут сісти?

Людмила Ремезенко, сучасний досвідчений викладач гри на фортепіано з 40-річним педагогічним досвідом. Людмила Аскольдівна є автором методики розвитку музичного слуху, головним результатом якої є вміння підібрати на слух улюблені мелодії, акомпанемент до популярної пісні, а також бажання створювати власні фортепіанні імпровізації.

Рекомендації щодо виконання. Сатирична пісня «Грицю, Грицю, до роботи» в обробці Л. Ремезенко створює картину ледачого хлопця, який постійно відмовляється допомагати в роботі. Вона не складна у виконанні: акомпанемент правої руки співпадає з вокальною мелодією, дихання розподіляється по два такти. Звертати увагу на слова пісні, щоб мати можливість відтворити її грайливий характер.

Ой на горі та женці жнуть

Українська народна пісня

Ой на горі та женці жнуть (2)
А попід горою,

А позаду Сагайдачний, (2)
Що проміняв жінку

Яром-долиною
Козаки йдуть (2)

На тютюн та люльку.
Необачний! (2)

Попереду Дорошенко (2)
Веде своє військо,
Славне запорізьке
Хорошенько. (2)

«Гей, вернися, Сагайдачний,
Візьми свою жінку.
Віддай тютюн-люльку,
Необачний!» (2)

Посередині пан хорунжий, (2)
Під ним кониченько,
Під ним вороненький,
Сильно дужий. (2)

«Мені з жінкою не
возиться, (2)
А тютюн та люлька
Козаку в дорозі
Знадобиться! (2)

Гей, хто в лісі, озовися! (2)
Та викрешем вогню,
Та запалим люльку,
Не журися!» (2)

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой на горі та женці жнуть» належить до козацьких історичних пісень. Фортепіанний супровід правої руки співпадає з вокальною партією. Звернути увагу на жанрові особливості пісенного твору, який має звучати подібно до маршу (темп Marciale – указує на це).

Маючи на меті підкреслити бадьорий характер пісні, досягати виразного, енергійного звучання, відчувати в ній відвагу й силу. Окрім цього, в акомпанементі під час синхронного звучання обох рук мають бути чіпкі, активні пальці.

Котику сіренький

Українська народна пісня

5
кот-ку во-ло-ха - тий, не хо-ди по ха - ті, не хо-ди по... ха - ті, не бу-ди ди - тя - ти.

9
Ди-тя бу-де спа - ти, ко-тик вор-ко-та - ти Ой на ко-та - вор - ко-та, на ди-ти-ну - дрі - мо-та.

13
А - а - лю - лі. а - а - лю - лі, А...

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Котику сіренький» (соль мінор). Коліскова пісня, спокійного, ліричного характеру, побудована на повторенні двох основних мотивів, інтонаційно близьких один до одного. Звертати увагу на чітке виконання шістнадцятих, які об'єднані єдиним складом.

У колисковій мати звертається до кота з проханням: не ходи по хаті, не буди дитяти. Кіт тут виступає охоронцем спокою малечі. За народними повір'ями, кіт відлякував нечисту силу від дитини, оберігав її від зла та лиха. Тому в багатьох колискових піснях згадується цей пухнастий домашній улюбленець. Коли співали колискову, уточнювали, що «співають кота».

Котику сіренький. Колискова

Обробка Л. Ремезенко

Lento

Котику сіренький,
Котику біленький,
Котку волохатий,
Не ходи по хаті,
Не ходи по хаті,
Не буди дитяти.

Дитя буде спати,
Котик воркотати.
Ой на kota воркота,
На дитину дрімота.
А-а-а-а!

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Котику сіренький» в обробці Л. Ремезенко (фа мінор), не складна для виконання. Зберігається основна думка цієї колискової, коли любляча матір звертається до котика. Темп повільний, розмірений. Динаміка, що домінує в нотному тексті – *p* та *mp*, має тісний зв'язок із поетичним текстом, де ніжно проявляється любов до «сіренького, біленького котика». Український текст у колисковій варто відтворювати ніжно, лагідно, мелодійно.

Ой ходить сон коло вікон. Колискова

Обробка Л. Ремезенко

The musical score is for a piano piece in 6/8 time, marked 'Andante'. It is in F major (one flat). The melody is in the right hand, and the bass line is in the left hand. The tempo is marked 'Andante'. The dynamics include 'mp' (mezzo-piano) and 'p' (piano). The piece is marked 'legato' and includes fingerings and articulation marks.

Ой ходить сон коло вікон,	«Де хатонька теплесенька,	Там ми будем спочивати
А дрімота коло плота,	Де дитина малесенька,	І дитинку присипляти.
Питається сон дрімоти:	Туди підем ночувати,	Спати, спати, соколятко,
«Де ж ми будем ночувати?»	І дитинку колихати.	Спати, спати, голуб'ятко!»

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой ходить сон коло вікон» в обробці Л. Ремезенко. Вжиті слова зі зменшено-пестливим значенням («дитинка», «соколятко», «голуб'ятко») виражають ніжність і ласку до малесенької дитини.

Під час виконання *legato* досягати лагідного звучання. Супровід лівої руки нагадує заколисування немовля, який швидше засинає під ритмічні звуки. Саме під час заколисування звучить приємна негучна мелодія в тональності фа мінор. У другому такті звернути увагу на мелодичну орнаментику, що складається з 2-х невеликої тривалості звуків. У цілому, ця прикраса нагадує простий мордент, що складається з 3-х звуків: основного, допоміжного (секундою вище) і знову основного:

Ой дівчино, шумить гай

Обробка Л. Ремезенко

8/8 *Leggiero*

mp

legato

mf

legato

Ой, дівчино, шумить гай
Кого любиш – забувай, забувай
Ой, дівчино, шумить гай
Кого любиш – забувай

Нехай шумить, ще й гуде
Кого люблю – мій буде, мій буде
Нехай шумить, ще й гуде
Кого люблю – мій буде

Ой, дівчино, серце моє
Чи підеш ти за мене, за мене?
Ой, дівчино, серце моє
Чи підеш ти за мене?

Не піду я за тебе
Нема хати у тебе, у тебе
Не піду я за тебе
Нема хати у тебе

Підем, серце, в чужую
Доки свою збудую, збудую
Підем, серце, в чужую
Доки свою збудую

Постав хату з лободи
А в чужую не веди, не веди
Постав хату з лободи
А в чужую не веди

Бо чужая така,
Як свекруха лихая, лихая;
бо чужая така,
Як свекруха лихая.

Як не лає, то бурчить
А все ж вона не мовчить, не мовчить
Як не лає, то бурчить
А все ж вона не мовчить

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой дівчино, шумить гай» в обробці Л. Ремезенко. Для вступу можна обрати останній рядок, щоб налаштувати співака на характер, темп, відповідний образ. Позначення темпу (*Leggiero*) вказує на легке, граціозне виконання пісні. Співаючи пісню в рухливому темпі, звертати увагу на швидкий вдих, правильну та чітку промову слів. При повторному виконанні (на це вказує реприза) у четвертому такті дотримуватися короткої перерви в співі (восьма пауза, тривалість якої відповідає тривалості восьмої ноти). У супроводі переважають в основному гармонії основної (Ре мажор) тональності, другої ступені (мі мінор) та п'ятої, доміантової (Ля мажор).

Думи мої

Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка

Музична партитура української народної пісні «Думи мої» на вірші Т. Шевченка. Партитура складається з чотирьох систем, кожна з яких містить фортепіанне супроводження та вокальну мелодію. Темп 6/8, тональність D-dur. Динаміка початку mp, потім p, а в кінці mf. Лірика українською мовою.

2. Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас, –
Де ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти!
В нашу Країну,
Попідтинню, сиротами,
А я тут загину.

3. (Від 11 такту)
Привітай же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних
Як свою дитину

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка «Думи мої». Думами називаються народні епіко-ліричні пісенні твори героїчного та соціально-побутового змісту. Цей твір як своєрідна пісня-оповідь у супроводі фортепіано. Мі мінорна пісня звучить в основній та субдомінантовій (ля мінор) тональностях. Друга частина вносить незначний контраст у звуковий та тональний план (на короткий час з'являються До мажор, Соль мажор). Звертати увагу на фрази та правильний розподіл дихання, чітку артикуляцію, щоб не порушити мелодію пісні (брати подих перед початком співу та між фразами, а не в середині слова).

Думи мої

Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка
фортепіанна обробка А. Бондаренка

Задумливо

7

12

Андрій Бондаренко – сучасний український композитор, Член Національної спілки композиторів України. Закінчив НМАУ імені Чайковського за фахом фортепіано (клас проф. В. О. Козлова) і композиції (клас проф. І. Ф. Карабиця). Нині працює як піаніст у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня на вірші Т. Шевченка «Думи мої», фортепіанна обробка А. Бондаренка. До мінорний гармонічний склад фактури, де акорди викладені в одночасному звучанні й співпадають зі співом. В акордах досягати якісного звучання всіх звуків, добрати зручну аплікатуру, правильно вибудовувати фрази. Уміти прослухати «вертикальну» та «горизонтальну» лінії, щоб зрозуміти всі деталі фактури, оскільки вона виступає в якості формотворного фактора.

Ой минула вже зима
Українська народна пісня
Веснянка

Ой, минула вже зима,
Снігу й льоду вже нема...
Ой, нема, ой, нема, |
Снігу й льоду вже нема... | (2)

Прилетіли журавлі
Й соловеськи малі...
Ой, малі, ой, малі, |
Соловеськи малі... | (2)

В лузі квіти вже цвітуть,
Вівці травку вже пасуть.
Ой, пасуть, ой, пасуть, |
Вівці травку вже пасуть. | (2)

Всі веснянку співаймо,
Весну красну вітаймо!
Вітаймо, вітаймо, |
Весну красну вітаймо! | (2)

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой минула вже зима» в обробці Л. Ремезенко. Веснянки пов'язані з приходом весни, коли навколо все розцвітає, квітне, з'являються перші промінці сонечка.

Ноти легкого аранжування для фортепіано зі збірки Л. Ремезенко та Ю. Ремезенко «Українські пісні».

Звернути увагу на розпів складів, що позначено у нотному тексті під нотами пунктиром, та відтворення розмаїтої динаміки для втілення цього весняного образу. Веселий, грайливий характер, указаний автором у першому такті (*Glocoso*), налаштовує на оптимістичний, бадьорий настрій.

Ой у вишневому садочку

Обробка Л. Ремезенко

Andante

1. Ой у вишневому садочку
Там соловейко щебетав
Фіть-фіть-фіть, тьох-тьох-тьох
А-я-яй, ох-ох-ох
Там соловейко щебетав } Двічі

2. Ой у зеленому садочку
Козак дівчину умовляв
Фіть-фіть-фіть, тьох-тьох-тьох
А-я-яй, ох-ох-ох
Козак дівчину умовляв } Двічі

3. Ой ти, дівчино, чорноброва
Ой чи підеш ти за мене?
Фіть-фіть-фіть, тьох-тьох-тьох
А-я-яй, ох-ох-ох
Ой чи підеш ти за мене? } Двічі

4. Моя матуся тебе знає
Ти той козак, що все гуляє
Фіть-фіть-фіть, тьох-тьох-тьох
А-я-яй, ох-ох-ох
Ти той козак, що все гуляє. } Двічі

5. А я матусі не злякаюсь
Якщо з тобою покохаюсь!
Фіть-фіть-фіть, тьох-тьох-тьох
А-я-яй, ох-ох-ох
Якщо з тобою покохаюсь! } Двічі

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой у вишневому садочку» в обробці Л. Ремезенко. Пісня про кохання козака до дівчини жартівливого характеру. Тут постають поетичні образи: чорноброва дівчина та козак, який усе гуляє. Пісня буде краще звучати, коли грати її в ритмі вальсу, розмір $\frac{3}{4}$. Визначальним для створення образу соловейка є штрих *staccato*, що вносить контраст у попереднє звучання на *legato*. Важливим елементом виконання є точність при змінах сили звучності, що відбуваються між частинами пісенного твору.

Танцювали миші

Обробка Ю. Ремезенко

Moderato

The musical score is written for piano in a 3/4 time signature, marked 'Moderato'. It consists of two systems of music. The first system has a treble clef staff with a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature change to 2/4. The bass clef staff has a key signature of one flat and a common time signature change to 2/4. The first system includes dynamic markings 'mf' and 'mp', and articulation markings like 'staccato' and 'legato'. The second system continues the melody and accompaniment, ending with a final cadence. The score includes various musical notations such as notes, rests, and fingerings.

Танцювали миші
По бабиній хижі.
Стало бабі за терпець –
З'їли миші буханець.

Ви ж буханчики із їли,
Поточили крупці,
І маківки всі погризли
Бабусі – голубці!

– Ой ви миші, мишенята,
Сивенькіі шкурки!
Нащо бабу зграбували,
Наче тії турки?

Ой шануйтеся, миші, в хижі
Та сидіте тихо,
Як бабуса кота впустить,
То буде вам лихо!..

Юлія Ремезенко – сучасний композитор, викладач, музикознавець, переможець усеукраїнських і міжнародних конкурсів. Є автором інструментальних, вокальних та хорових творів, музики для дітей, перекладів для фортепіано. Композиторка видала збірку для дітей «Музичні ескізи». Розробляє новітні методики викладання фортепіано, теоретичних дисциплін та музичної творчості.

Рекомендації щодо виконання. Українська пісня для дітей «Танцювали миші» в обробці Ю. Ремезенко сатиричного змісту. У ній висміюється бабина хижа, де шкодять мишенята: то буханчики з'їли, то крупці та маківки погризли. Помірний темп (Moderato), танцювальний супровід у лівій руці, поступове crescendo посилюють комічне виконання пісні.

Щебетала пташечка Українська народна пісня

Обробка Ю. Ремезенко

Щебетала пташечка під віконечком,
Сподівалась пташечка весни з сонечком.

Прилинь, прилинь, чаронько, весна красная,
Як легенька хмаронька в небі ясная.

Вбери степи травами, вквітчай ніжними,
Потоки купавами білосніжними.

Осип луки перлами, вкroppи росами,
Розлийся джерелами стоголосими.

Щебетала пташечка під віконечком,
Сподівалась пташечка весни з сонечком.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Щебетала пташечка» в обробці Ю. Ремезенко. Під час гри уявити весняний ліс (навесні діти закликають пташок), до якого ви потрапили, і відповідним штрихом (legato) передати всю красу природи (весна красна, легенька хмаронька, небо ясне тощо). Мі мінорна мелодія збагачується субдомінантовою (S, IV ступінь) та домінантовою (D, V ступінь) тональностями. Супровід лівої руки краще

повчити акордами (у тексті розкладені звуки), щоб швидше вивчити текст і зосередити увагу на мелодії.

Щедрик

Обробка М. Сильванського

Allegretto

mf *ten.* *pp* *p* *mf* *dim.* *mf* *pp* *poco a poco dim.*

Щедрик, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка,
Стала собі щебетати,
Господаря викликати:

В тебе товар весь хороший,
Будеш мати мірку грошей.
Хоч не гроші, то половина,
В тебе жінка чорноброва,

«Вийди, вийди, господарю,
Подивися на кошару, -
Там овечки покотились
А ягнички народились»

Щедрий, щедрик, щедрівочка,
Прилетіла ластівочка!

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Щедрик» в обробці М. Сильванського. Зберігається гармонійний синтез української народної музики з класичною симфонією. Текст стислий, короткий, мелодія емоційна, виразна, легко запам'ятовується та співається.

У мелодії цієї пісні задіяні лише три ноти (якщо в М. Леонтовича – до – сі – до – ля), то в обробці Миколи Йосиповича – сі-бемоль – ля – сі-бемоль – соль (тема звучить на секунду нижче) збагачується терцовими та акордовими звучаннями. Під час виконання пісні доречно продумати динамічний план, щоб урізноманітнити свою гру й запобігти монотонного звучання.

Чому в тексті сповіщається про приліт ластівочки? Тому що в сиву давнину наші предки святкували Новий рік, який припадав на день весняного рівнодення – 20 березня. І саме ластівочка приносила звістку про цей день.

Ой лопнув обруч коло барила

Обробка М. Сильванського

Ой лопнув обруч коло барила,
Дівчина козака та й обдурила

Приспів:

Ой думалося,
Передумалося,
Одур голову бере,
Що далеко він живе.

Ой чия ж це хата незаметена,
Ой чия ж це дівчина незаплетена?

Приспів.

Ой чия ж це хата незарублена,
Ой чия ж це дівчина незаручена?

Приспів:

Ой лопнув обруч біля діжечки,
Дівчата мої, сиріжечки!

Приспів.

Ой лопнув обруч біля мазниці,
Дівчина козака вдарила по пиці.

Приспів.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Ой лопнув обруч коло барила» в обробці М. Сильванського. Жартівлива пісня епохи козацтва. Баріло – це пузатий бочонок, невеличкий за розміром, стягнутий обручами; застосовується він для зберігання води, меду, пива тощо. Яскрава пісня демонструє стосунки між козаком та дівчиною, яка обдурила козака та ще й вдарила по пиці.

Складається цей твір із двох розділів, які можна урізноманітнити за рахунок динаміки. Сполучення жвавого темпу (Allegro – швидко, весело), розміру 2/4 та ритмічної пульсації додають пісні танцювального характеру. Для вступу можна обрати декілька тактів із приспіву.

Женчикок-бренчикок

Обробка М. Сильванського

Женчикок, бренчикок вилітає,
Високо ніженьку підіймає.

Приспів:

Як би то набито,
Ніженьку пробито,
В зеленім лугу
Бери собі другу.

Ой, до схід сонечка женчик схопивсь,
Росою чистою бренчикок умивсь...

Приспів.

Зелене житечко в полі він жав,
З ранку до вечора не спочивав...

Приспів.

Ой, по ланочку він весь день ходив,
Грудкою гострою ніжку набив...

Приспів.

Хоч стерня колеться, ніжка болять,
Спати не хочеться, гулять кортить.

Приспів.

Любий мій женчику, візьми мене,
Ніжка загойтсья, біль той пройде!

Приспів.

Женчику-бренчику, забудь за ніженьку,
Візьми дівчину, вибирай дружину!

Приспів.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Женчикок-бренчикок» в обробці М. Сильванського. Женчикок-бренчикок – це молодий хлопець-жнець, який цілий день жито в полі жав, «з ранку до вечора не спочивав». Але, незважаючи на поранену ніжку, бренчикок хоче гуляти (слова «гулять кортить» підтверджують настрій хлопця). Образне порівняння женчика з птахом, який ніби літає, представляє народну пісню-гру веселого, танцювального характеру. Під час співу намагатися оволодівати правильною співацькою артикуляцією, чіткою дикцією.

Очевидно, з танцювальною природою та музичним образом цієї пісні пов'язані слова бренькати, бриніти (погано грати, бренчати). Під час інструментальної гри та співу не варто нехтувати правильним розподілом дихання та розспівом складів, виразним виконанням фраз.

Реве та стогне Дніпр широкий

Слова Т. Шевченка

Музика Д. Крижанівський

Andante (♩ = 76)

Ре - ве та сто - гне Дніпр ши - ро - кий,
сер - ди - тий ві - тер за - ви - ва, до - до - лу вер - би
гне ви - со - кі го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма. До - до - лу

вер - би гне ви - со - кі, го - ра - ми хви - лю пі - дій - ма.

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Рече та стогне Дніпр широкий». Автором музики є композитор і педагог Данило Крижанівський, уродженець Херсону, твори якого в XIX столітті, через політичну заангажованість, постійно переслідувались і заборонялись.

Пісня написана в ля мінорі для баса в супроводі фортепіано. У ній описуються природні явища, коли «сердитий вітер завива» над Дніпром. Під час гри звертати увагу на музичні фрази, які вибудовуються за текстом пісні. Акомпанемент лівої руки варто вчити з педаллю: на першій долі октав – пряма, друга, акордова структура – без педалі. У співі досягати правильного розподілу дихання, гнучкого фразування, динамічного й ритмічного балансу.

Рече та стогне Дніпр широкий

Слова Т. Шевченка

Обробка М. Сильванського

Moderato

p

mf *f* *mf* *f*

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолю верби гне високі,
Горами хвилю підійма. } Двічі

І блідний місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі,
То виринав, то потопав. } Двічі

Ще треті півні не співали,
Ніхто ніде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясен раз у раз скрипів. } Двічі

Рекомендації щодо виконання. Українська народна пісня «Реве та стогне Дніпр широкий» в обробці М. Сильванського. Пісня написана в мі мінорі для баритона в супроводі фортепіано.

В акордових побудовах правої руки зберігати верхні звуки, оскільки вони співпадають з основною мелодією, що концентрує в собі художню думку музичної композиції. Для вступу можна обрати останні чотири такти, щоб налаштуватися на характер, темп, тональність пісенного твору.

В кінці греблі

Обробка П. Андросюка

The musical score is for the piece "В кінці греблі" (At the end of the dam). It is in 3/4 time and B-flat major. The score begins with a piano introduction marked "Moderato". The melody is written for a voice (baritone) and piano accompaniment. The lyrics are: "Вкін - ці греблі шум - лять верби, що я на са -". The score includes tempo markings: "Moderato", "rit." (ritardando), and "a tempo". The piano part features arpeggiated chords and sustained notes in the right hand, and a more active bass line in the left hand.

9

ди - ла... Не - ма то - го ко - за - ченька, що я по - лю -

13

ба - ла. Ой, не ма - є ко - за - ченька,

17

по - ї - хав за Дес - ну, рос - ти, рос - ти, дів - чи - ненько,

21

на дру - гу - ю вес - ну. Рос - ла, рос - ла

25

дів - чи нонь-ка, тай на по - рі ста - ла

29

Жди - ла, жди-ла ко - за - чень-ка тай пла - ка - ти

32

стра - ла. Ой, не плач-те, ка - рі о - ці,

36

та - ка ка-ша до - ла, по - лю - би-ла ко - за - чень-ка,

40

при мі - ся - ці сто - я

a tempo

p

44

pp

ppp

Андросюк Петро Іванович – український композитор і педагог минулого століття. Випускник Харківської консерваторії по класу теорії музики М. Тица, класу композиції – С. Богатирьова. Перу композитора належать твори для різних музичних інструментів з фортепіано (5 п'єс), обробки народних пісень та хрестоматії з гармонії.

Рекомендації щодо виконання. Родинно-побутова пісня «В кінці греблі» в обробці П. Андросюка – це життєва історія про дівчину, яка покохала козака, чекала його, а він поїхав за Десну та й не повернувся. Основна тональність фа мінор, нешвидкий темп (Moderato) додають сумних барв.

У п'ятитактовому вступі в партії правої руки звучить мелодія куплету, зі змінами в декілька звуків, що одразу налаштовує виконавця на журливі інтонації, передчуття якогось лиха. Під час гри звертати увагу на вказані композитором заліговані звуки, правильно їх розспівувати. Музична фактура представлена двома пластами: мелодична лінія в середньому, високому регістрах та триголосний супровід.

Завершується обробка інтонаціями, де також звучать біль і страждання. Останні два такти – мов би зависли в повітрі запитання: що буде далі? Як далі жити?

В кінці греблі

Обробка П. Бойченка

Moderato

The piano introduction is in 3/4 time, key of B-flat major. It features a melody in the right hand with eighth and sixteenth notes, and a bass line in the left hand with quarter and eighth notes. The dynamic is marked *mf*.

Vocal line 1, starting with a *p* dynamic. The melody is in the right hand, with lyrics underneath.

В кін_ ці греб_ лі шумлять вер_ би, що я на_ са_

Piano accompaniment for the first vocal line. It features a melody in the right hand and a bass line in the left hand. The dynamic is marked *p*.

Vocal line 2, continuing the melody. The lyrics are: - ди_ ла. Не_ ма ж мо_ го миленько_ го, що я полю_

Piano accompaniment for the second vocal line. It features a melody in the right hand and a bass line in the left hand.

біла, не ма ж мо го ми лень ко го,
 що я по лю бі ла, ста ла

В кінці греблі, шумлять верби,
 Що я насадила.
 Нема ж мого миленького,
 Що я полюбила } Двічі

Ой немає, та й не буде,
 Поїхав за Десну,
 Казав: Рости, дівчинонько,
 На другу весну! } Двічі

Росла, росла дівчинонька
 Та й на порі стала:
 Ждала, ждала козаченька,
 Та й плакати стала. } Двічі

Бойченко Петро Павлович – диригент, композитор, очолював музичну частину української пересувної трупи І. Саратовського, з яким розпочала свій творчий шлях відома українська оперна співачка Оксана Петрусенко (справжнє Ксенія Бородавкіна). Першим її чоловіком був Петро Бойченко,

який написав значну кількість обробок українських народних пісень для своєї дружини.

Рекомендації щодо виконання. Після чотиритактового вступу обробки П. Бойченка «В кінці греблі» звучить мелодія у верхньому регістрі, яка плавно спускається на октаву вниз. Фа мінорна фактура супроводу різноманітна, є D_7 (домінантсептакорд), короткі відхилення в Ля-бемоль мажорну тональність. Права рука фортепіанного акомпанементу урізноманітнює мелодію: додаються нові фарби напруження та скорботи (октави та пасажі шістнадцятих). У партії соліста, як і в партії фортепіано фа мінорна гармонія звучить на *p* (тихо). Мелодична лінія збагачена стрибками на широкі інтервали (ч. 8). Завершується обробка акордовим звучанням основної початкової тональності.

Глибока криниця

Обробка Л. Яценка

Vivo. Giocoso

Гли - бо - ка криниця гли - бо - ка

ко - на - на, там сто - їть Кат - ру - ся, як на - ма - льо - на - на.

17

ла-ла-ла - ла - ла, ха - ха! ла-ла-ла - ла, ха - ха! ла-ла-ла - ла

22

ла, ха - ха! Як на-ма - льо - ва - на. При кир - ни -

27

ці ста-ла, во-ди-ці на - бра-ла, про сво-го йва - си - ка

32

ми-лю-го ду-ма-ла, ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха! ла-ла-ла-ла-ла-

37

ла ха-ха! ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха! ми-лю-го ду-ма-ла

42

ру-же-чок. вній во-да.

3. Як би тя, Йвасику, на дні зобачила,
То зараз би-м туди в кирицю скочила,
Ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха! *3 рази*
В кирицю скочила.

4. Найперш би кинула цей гарний віночок,
Що я його сплела з рожевих ружечок.
Ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха! *3 рази*
3 рожевих ружечок.

5. Ой ні, не скочу я – кирниця глибока,
Кирниця глибока: і зимна в ній вода.
Ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха! 3 рази
І зимна в ній вода.

Ященко Леопольд Іванович – український музикознавець, фольклорист, диригент, композитор ХХ–ХХІ ст. Вищу освіту здобув у Київській консерваторії, закінчив історико-теоретичний факультет. Засновник і керівник хору «Гомін», метою якого було відродження українського національного фольклору. Через «ідейні помилки в керівництві хором» було ліквідовано хор і виключено його зі Спілки композиторів України. Творчий спадок композитора включає популяризацію та відродження української пісні та фольклору, українських свят, звичаїв в Україні, наукові статті з питань музичної культури та фольклору, різноманітні обробки народних пісень тощо.

Рекомендації щодо виконання. Обробка Л. Ященка народної пісні «Глибока кирниця» весела, енергійна, завзята, де розповідається про молоду дівчину Катрю, яка закохалася в Йвасика. Дівчина прийшла до кирниці (криниці), щоб набрати води, але насправді вона виглядає Йвасика й роздумує як їй зустріти милого: чи впасти в воду чи ні. Далі вона вирішує, що краще не падати в кирницю, бо «зимна в ній вода».

Уся мелодична лінія гумористичної пісні синкопована (кожен другий такт мелодії закінчується синкопою на останній восьмій ноті такту), домінують висхідні рухи. Мелодія побудована стрибками на вузькі та широкі інтервали, що зумовлено інтонуванням поетичного тексту. Під час співу звертати увагу на чітке промовляння кожного звука. Вставки «ла-ла-ла-ла-ла, ха-ха» відтворюють гумористичний образ, які варто виконувати грайливо, жваво (позначки композитора на це вказують).

Фортепіанний супровід із перших тактів вступу налаштовує слухачів на веселий характер. У високому регістрі звучать синкоповані акорди, що співзвучні з початковою висхідною темою. Обробка написана для високого жіночого голосу. Діапазон від «ре» першої октави до «соль» другої. Агогіка хоч і не прописана в тексті, але можна виконувати за бажанням соліста, у той же час намагатися не порушувати загальну структуру музичної композиції.

Де ти, доню, барилася

Обробка М. Лисенка

f
Де ти, до - ню, ба - ри - ла - ся, ба - ри - ла - ся,
f

на мель - ни - ка ди - ви - ла - ся, ди - ви - ла - ся?

Там - то, ма - ти, мель - ник, там - то кру - по - дер - ник,

то- то па-рень хо- ро- ший, де- ре кру- пи без гро- шей.

Де ти, доню, барилася, барилася,
 На мельника дивилася, дивилася?
 Там-то мати, мельник, там-то круподерник,
 То-то парень хороший, дере купи без грошей.

Ой піду я до млина, до млина,
 Аж у млині новина, новина:
 Там-то, мати, мельник... і т.д.

І намеле, й надере, надере,
 І мірочки не бере, не бере.
 Там-то, мати, мельник... і т.д.

І намеле, й напетлює, напетлює,
 І пригорне, й поцілує, поцілує.
 Там-то, мати, мельник... і т.д.

Лисенко Микола Віталійович – український композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач пісенного фольклору, громадський діяч. Автор опер «Наталка Полтавка», «Тарас Бульба» тощо. Миколі Лисенко належать численні аранжування народної музики для голосу й фортепіано, для хору та мішаного складу, а також значної кількості творів на слова Тараса Шевченка. Вищу освіту здобув у Київському університеті на фізико-математичному факультеті, який закінчив із відзнакою. Окрім цього, закінчив навчання в Лейпцизькій консерваторії. Отримавши фахову освіту як піаніст, Лисенко став автором ряду фортепіанних творів великих та малих форм.

Рекомендації щодо виконання. Обробка М. Лисенка народної пісні «Де ти, доню, барилася» – весела, жвава, розпочинається дванадцятитактовим вступом і налаштовує слухачів на грайливий характер, де мати питає: де ти, доню, барилася? На мельника дивилася? Дівчина відповідає про того «круподерника», який ще й «пригорне, поцілує». Діапазон обробки від «ре» першої октави до «ре» другої.

В акомпанементі намагатися додати розмаїття (у штриховому та динамічному плані) для створення образу мати, яка звертається до доні (акцентовані висхідні квартали) та доні, відповіді якої будуються в зворотному напрямку – низхідними квартами. Оскільки виконання обробки має жартівливий характер, то варто застосовувати всі засоби музичної виразності, які будуть сприяти розвитку цих образів. Звернути також увагу на виконання форшлагів, які мають звучати легко, без натиску:

Чом, чом не прийшов

Обробка О. Чишка

Allegro

f poco acceler. *cresc.* *ff*

p Poco meno mosso Scherzando

Чом, чом не при_йшов, як ще мі_сяць

string. *p sub.*

не зі_йшов? То_ді те_бе при_нес_ло, як со_неч_ко

ten.

вже зійшло. То_ді те_бе при_нес_ло, як со_неч_ко вже зійшло.

p *colla parte*

Гей!

rit.

f

pp
rit.

Meno mosso Teneramente

Прийди ми-лий, пре-хо-ро-ший, скинь чо-бо-ти, прийди бо-сий,

p

8-^{va}

rosso accel.

щоб під-ків-ки не бряж-ча-ли, щоб со-ба-ки не гар-ча-ли.

pp

rosso accel.

p sub. *rit. molto* **Allegro**

Щоб під_ків_ки не бряжча_ли, щоб со_ба_ки не гар_ча_ли.

p sub. *rit. molto* *pp*

f *poco rit* *a tempo*

Гей! Гей! Гей! Гей!

f *poco rit* *a tempo*

Чом, чом не прийшов,
 Як ще місяць не зійшов, -
 Тоді тебе принесло, |
 Як сонечко вже зійшло. | (2)
 Гей!

Прийди, милий, прехороший,
 Скинь чоботи, прийди босий,
 Щоб підківки не бряжчали, |
 Щоб собаки не гарчали. | (2)
 Гей!

Чом, чом не прийшов,
 Як я говорила?
 А у мене цілу нічку |
 Свічечка горіла.
 Гей!

Чишко Олесь Семенович – український композитор, співак, педагог минулого століття, родом з с. Дворічний Кут біля Харкова. Закінчив Харківську консерваторію імені І. П. Котляревського. Автор творів

для симфонічного оркестру, солоспівів на слова Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки тощо, збірок обробок українських народних пісень, музики до спектаклів.

Рекомендації щодо виконання. Обробка О. Чишки «Чом, чом не прийшов» жартівливого характеру. Після розгорнутого фортепіанного вступу (15 тактів), який налаштовує слухачів на танцювальний ритм (часто жартівливі пісні виконуються як приспівки до танців), розпочинається пісня, яка складається з двох контрастних розділів. Перший, декламаційного характеру, – дівчина докоряє парубку «чом, чом не прийшов». Її вокальна партія розпочинається висхідними четвертними ($T_{5/3}$), які змінюються восьмими, а потім і шістнадцятими нотами, через що складається враження, що дівчина налаштована рішуче й хоче негайно почути відповідь. Друга частина, де домінують наспівні звучання, представлена в повільному темпі (*Meno mosso*), з'являються ніжні та ласкаві (*Teneramento*) інтонації «прийди, милий, прехороший». У добродушному гуморі дівчина навчає парубка як йому варто прийти «скинь чоботи, прийди босий». Уміння правильно й виразно прочитати текст музичного твору дасть виконавцю можливість прожити його зміст, створити певний поетичний образ, розкрити свої здібності й артистизм.

Вокальна мелодія побудована на стійких звуках основної соль мінорної тональності, переважають висхідні рухи в межах від «соль» першої октави до «фа» другої (за винятком стрибка на октаву від «соль» першої до «соль» другої на вставку «Гей!»).

Веселий характер дає широку палітру для втілення художньо-образного задуму пісні, яку можна представити в ігровій формі. Фортепіанний супровід не підтримує вокальну партію, але він хоч і не складний та все ж варто ретельно відпрацювати роботу над октавами, подвійними нотами та форшлагами (невеликі мелодичні прикраси), щоб не обтяжити вокальну партію. Під час співу дотримуватися чистого інтонування та правильно розподіляти дихання, брати його на початку кожної нової фрази. Обов'язково звертати увагу на ліги. Приклад, де ліга показує, що дві ноти співаються на один склад:

Ой чий то кінь стоїть

Обробка Г. Гембери

Помірно

mf *rit.*

mf *mf*

Ой чий то кінь сто _ їть, що си _ ва

гри _ вонь _ ка. Спо _ до _ ба _ лась ме _ ні, спо _ до _ ба _

_ лась ме _ ні та _ я дів _ чи _ нонь _ ка. _ чи _ нонь _ ка.

1 2

Не так дів_чи_нонь_ка, як бі_ле ли_чень_ко. — Подай же, дів_чи_но,

по_дай же, гар_на_я, на ко_ня ру_чень_ку. ру_чень_ку.

Ру_чень_ку по_да_ла, прав_доть_ку ска_за_ла:

— Ой луч_че б я бу_ла, ой луч_че б я бу_ла ко_хан_ня

не зна — ла! не зна — ла! Ко — хан — ня,

ко — хан — ня, з ве — чо — ра до ран — ня.

Як со — неч — ко зі — йде, як со — неч — ко зі — йде, ко — хан — ня

ро — зі — йде. ро — зі — йде.

27

1. Ой чий то кінь стоїть
Що сива гривонька
Сподобалась мені

3. Дівчина підійшла
Рученьку подала
Ой лучше б я була

Сподобалась мені
Тая дівчинонька
Сподобалась мені
Сподобалась мені
Тая дівчинонька

Ой лучше б же я була
Кохання не знала
Ой лучше б я була
Ой лучше б же я була
Кохання не знала

2. Не так та дівчина
Як біле личенько
Подай же дівчино
Подай же гарная
На коня рученьку
Подай же дівчино
Подай же ясная
На коня рученьку

4. Кохання-кохання
З вечора до рання
Як сонечко зійде
Як сонечко зійде
Кохання відійде
Як сонечко зійде
Як сонечко зійде
Кохання відійде

Григорій Якович Гембера – український композитор минулого століття з с. Чернятин. Закінчив Київську консерваторію по класу композиції Б. М. Лятошинського. Був музичним редактором видавництва «Мистецтво», пізніше – «Музична Україна». Григорій Якович є автором музичних творів для оркестру, бандури, баяну тощо, а також масових, дитячих пісень, музики до вистав і фільмів.

Рекомендації щодо виконання. Обробка Г. Гембери «**Ой чий то кінь стоїть**» за жанром – це історична пісня, яка розпочинається із субдомінантових арпеджованих акордів, а далі – через Соль мажорну тональність переходить в основну, мі мінорну.

Лейтмотивом цієї музичної композиції, що складається з чотирьох розділів, є кохання, коли виникають нові почуття між козаком і красунею дівчинкою «як біле личенько». Восьмі ноти в правій руці (перша частина пісні) акомпанементу збагачують мелодію, її проведення має бути виразним, проникливим, але в той же час, не голоснішим за вокальну партію. Під час гри звертати увагу на переходи від мі мінору до ля мінору, де рух у субдомінантову тональність є оригінальним гармонічним доповненням мелодії: у вокальній партії на двох з'єднаних лігою нотах розспівується один склад (спо-добалась, по-дай, о-й, я-к).

Узагалі, уся обробка наповнена м'якою інтонацією, плавністю рухів. Текстове розуміння пісні дасть можливість виконавцям правильно вибудовувати фрази, речення.

Ой я знаю, що гріх маю

Обробка І. Хуторянського

Швиденько

rit. *p* *a tempo*

Ой я зна-ю,

mf *rit.* *a tempo*

що гріх ма-ю, пек-ло вог-ня-не-є, що да-ва-ла ці-лу-ва-ти

Приспів

f

лич-ко ру-м'я-не-є. Гей, рі-ді, рі-ді, рі-ді-дай, рі-ді, рі-ді-

mf

1. Ой, я знаю, що гріх маю
Пекло вогнянеє.
Що давала цілувати
Личко рум'янеє.
Кажуть люди, що гріх буде.
Що будуть судити.
Як би мені присудили
Всіх хлопців любити!

2. Полюбила я Миколу,
Федора, Степана,
Грицька, Стефана, Михайла
Митька та Івана.
Як би мені пощастило
Василя зловити,
Я би хлопцям перестала
Голови крутити!

Хуторянський Ігор Миколайович – сучасний український педагог, композитор. Вищу освіту здобув у Київській консерваторії в класі Л. Ревуцького. Він є автором творів для оркестру народних інструментів, фортепіано, фортепіано й духових інструментів, обробок українських народних пісень.

Рекомендації щодо виконання. Обробка І. Хуторянського «Ой я знаю, що гріх маю» жартівливого, енергійного характеру. Чотиритактовий вступ одразу налаштовує на танцювальні ритми, образи якого інтонаційно зрозумілі, але в той же час ставлять перед виконавцем певні технічні завдання. Вокальна мелодія не підтримується фортепіанним акомпанементом, який збагачений шістнадцятими пасажами.

Пісня невелика за розміром, нескладна у виконанні, але в той же час варто збагатити її яскравими засобами музичної виразності. Окрім цього, уміти урізноманітнити виконання заспіву та приспіву, де домінує характерний гуцульський лад, підвищений IV та VI ступінь у мінорі. Під час виконання досягати легкого звучання, виразної дикції в словах та чіткої артикуляції в акомпанементі. Краса фермати (дуга з маленькою крапкою в центрі) створює момент початку наступної фрази, де рух трошечки затримується, начебто композитор підказує виконавцю зосередити увагу на окремих вигуках та складах.

Тест «Перевір себе»:

1. Що таке обробка народної пісні?
2. Хто з українських композиторів писав обробки українських народних пісень?
 2. Кому з українських композиторів належать обробки українських народних пісень «Подільночка», «Іди, іди дощику», «Щедрик»?
3. Для чого потрібен вступ до пісні?
4. Які штрихи характерні для ліричної пісні наспівного характеру?
5. Якими штрихами доречно відтворити на музичному інструменті краплі дощу?
6. Які жанри українських народних пісень Вам знайомі?
7. Які емоції у Вас виникають під час виконання ліричних пісень?
8. Які засоби музичної виразності Ви застосовуєте в жартівливих пісенних творах?
9. Які музичні образи створюють композитори в своїх пісенних творах?
10. Яких Ви знаєте сучасних українських композиторів, які є авторами обробок українських народних пісень?
11. У чому особливість виконання пісенних творів під власний акомпанемент (акомпанування солісту)?
12. Яка обробка української народної пісні є в Вашому репертуарі? Надайте рекомендації щодо її виконання.

РОЗДІЛ 2.

ОРІЄНТОВНИЙ ПІСЕННИЙ РЕПЕРТУАР УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Цей розділ представлений вокальною спадщиною українських композиторів, твори яких написані в співдружності з поетами (професійні пісні літературного походження) і містять у собі значний художньо-виховний потенціал. Так, наприклад, пісенні твори «Гімн України», «Рушничок» формують у здобувачів почуття прекрасного, почуття поваги та любові до рідної Батьківщини («Живи, Україно!»). Музичні композиції «Дощик», «Зима», «Зимова пісенька», «Весна», «Літо» – змальовують музичні пейзажі природних явищ. «Сонько-Дрімко», «Гіпопо-пісня», «Дивний коник» – пов'язані з дитячими образами, які привчають особистість спостерігати, роздумувати та розуміти власні емоції та почуття. «Сватання» – передають почуття закоханого серця. Саме такі пісенні твори розкривають перед здобувачами кохання як світле почуття, що притаманні нашому народу.

Композитори є авторами музичних творів. Вони пишуть свої пісні в жанрі ліричних, жартівливих пісень, які звучать виразно, яскраво, приваблюють своєю правдивістю й красою в передачі художньо-образного змісту. Кожна з цих пісень має свою особисту мелодичну лінію, музичні інтонації, що допомагає досягнути її смисл, відтворити цілісне сприйняття музичного образу, виразити свої розмаїті емоції та почуття.

Під час опрацювання музичних композицій майбутні фахівці отримають знання про широту пісенних мелодій, що викладені у вокальній партії та фортепіанному супроводі.

Представлені музичні композиції є дещо умовними, оскільки кожен твір, який вивчає здобувач, можна одночасно застосовувати для оволодіння різними навичками акомпаніаторської майстерності відповідно до програми з освітнього компонента «Акомпанемент (фортепіано)».

Гімн України
Anthem of Ukraine

comp. by Myhailo Verbytskyi
lyrics by Pavlo Chubynskyi
arr. By Tetiana Afanasenko

15ma

p

p

5

15ma

mp

mp

dim.

pp

9

8va

p

p

13 *mp* *cresc.* 8va-

17 *f* *cresc.* *f marcato* *mp* 8va-

21 *f* *cresc.* *f marcato* *cresc.* *rit.* *sfz* 8va-

Ще не вмерла України, ні слава, ні воля,
 Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
 Згинуть наші вороженьки, як роса на сонці,

Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу, тіло ми положим за нашу свободу.
І покажем, що ми, браття, козацьк
ого роду.

Станем, браття, в бій кровавий від Сяну до Дону
В ріднім краю панувати не дамо нікому;
Чорне море ще всміхнеться, дід Дніпро зрадіє,
Ще у нашій Україні доленька наспіє.

Приспів.

А завзяття, праця щира свого ще докаже,
Ще ся волі в Україні піснь гучна розляже,
За Карпати відоб'ється, згомонить степами,
України слава стане поміж народами.

Приспів.

Вербицький Михайло Михайлович – український композитор ХІХ ст., хоровий диригент, священник УГКЦ, актор, громадський діяч, автор музики державного гімну України «Ще не вмерла Україна». Навчався в Дяко-Учительському інституті. Співпрацював з театральними товариствами, для яких писав свої музичні п'єси.

Павло Платонович Чубинський – український етнограф, фольклорист, поет, громадський діяч, автор тексту гімну України. Після захисту дисертації у Петербурзі, отримав науковий ступінь кандидата правознавства. Сім років провів у засланні в Архангельській губернії за українську діяльність.

Тетяна Афанасенко – сучасна українська піаністка, викладачка, композитор, кандидат мистецтвознавства. Закінчила Дніпропетровське музичне училище та Національну музичну академію України за класом фортепіано. Тетяна Володимирівна є автором багатьох музичних збірок, пісень, фортепіанних п'єс тощо.

Рекомендації щодо виконання. Обробка Тетяни Афанасенко «Ще не вмерла Україна» підкреслює урочистий характер пісні, де звучать символічні слова «свобода», «козацького роду». Фортепіанний акомпанемент практично не підтримує вокальну партію, але в той же час збагачує її поліфонічними елементами та акордами в побудові мелодії. Пісня написана в розмірі 4/4, головна тональність – ля мінор та має ярко виражений патріотично-визвольний сенс.

Священні слова Державного гімну продовжують звучати в обробці цієї урочистої пісні, що увійшли в душу й тіло кожного українця: від дорослого до малюка.

Рушничок

Музика М. Ведмедері

Слова В. Лучука

Помірно

6

Ви-ши-ва - ла я руш-ник

11

влас-ни-ми ру - ка - ми. Гап-ту-ва - ла за-люб-ки всі-ма ко - льо -

16
ра - ми. Мов жи-ва, на по-лот-ні ка-ли-но - ва гіл - ка,

21 1.
під ме-реж - ко - ю, вни-зу, книж-ка і со - піл - ка.

25 2.
//під ме-реж - ко - ю, вни-зу, - - - книж-ка і со - піл - ка.
rit.

Вишивала я рушник
власними руками.
Гаптувала залюбки
всіма кольорами.

Мов жива, на полотні
калинова гілка,
Під мережею, внизу,
книжка і сопілка

До ладу все довела,
хоч іще маленька,
І оздобила як слід
я портрет Шевченка

Ведмедеря Микола Олексійович – сучасний український композитор, мелодії якого зачаровують і надихають. Уродженець м. Лозова, що на Харківщині. Він є автором дитячих пісень «Дощик-непосидько» (слова Ірини Мацкової), «Добричка» (слова Олександра Бурбело) тощо. Нині п. Микола працює музичним керівником у закладі освіти.

Лучук Володимир Іванович – український письменник минулої доби. Закінчив Львівський університет імені І. Франка, був членом Спілки письменників України.

Рекомендації щодо виконання. «Рушничок» М. Ведмедері – це пісня про український рушник, який із великою любов'ю вишивала маленька дівчинка. Ре мінорна тональність, підвищення ступенів (III# та VII#), середній регістр музичного твору, штрих *legato* створюють образ різнокольорового полотна, який і досі прикрашає інтер'єри багатьох помешкань, зберігає душу й дух українських національних традицій, святкових обрядів. Фортепіанний супровід практично підтримує вокальну партію, продовжує її ліричний, наспівний характер.

Сонько-Дрімко

Музика А. Мігай

Слова Н. Кулик

Піз - ня вже го - дин - ка, чом не спиш ди -

тин - ю, он мо - я ма - ту - ся, кли - че Сонь - ка - Дрім - ка.

На ю - тя - чих лап - ках Сонь - ко - Дрім - ка хо - дить. Ка - же він ма -

16
ля - там: "Пус - ту - ва - ти го - ді!" Гра за - кін - чи - лась,

21
ма - тін - ка вто - ми - лась, в ліж - ко ля - гай, швид-ше за - си -

26
най! в ліж - ко ля - гай, швид-ше за - си - най!

Сонько-Дрімко носить
Всім, хто лиш попросить,
В кошику лозовім
Казочки чудові
Принесе співанку –
Тиху колисанку,
хто її послуха –
спатиме до ранку.

Синку маленький,
Донечко рідненька,
Нічка прийшла,
Спатоньки пора
Завтра Сонько-Дрімко
Прийде в кожен хату –
Знову наших діток
Буде колисати

Алла Мігай – автор популярних пісень для дорослих і дітей, за фахом музикознавець. Закінчила Київську Державну консерваторію імені П. І. Чайковського. Лауреат багатьох фестивальних програм за авторських

передач. Цінує життя, яке має бути цікавим, насичене емоціями та пристрастями.

Кулик Наталія – поетеса, яка присвячує свої вірші дотепним та кмітливим дітям України.

Рекомендації щодо виконання. Колискова пісня «Сонько-Дрімко» А. Мігай розповідає про Соньку, який носить чудові казочки всім діточкам, хто забажає, а також співає тиху колисанку. Під час гри варто вміти відтворити спокійну, ліричну нескладну мелодію, яку співає матір над колискою дитини, щоб її приспати. Побудована вона на повторенні однакових звуків, що спонукають дитину до сну. Ритм і темп нагадують ритмічне гойдання. У заключній побудові музичного твору відчуті перехід із До мажору в однойменну, до мінорну тональність, де фортепіанний акомпанемент збагачується акордами $T_{5/3}$, D_7 та їх оберненнями.

Дощик

А. Мігай

Помірно

Помірно

До-щик ле-ть-ся ці-лий ра-нок:

кап, кап, кап! Не ви-хо-ди-мо на га-нок кап, кап, кап!

Рап-том ба-чим під ку-щем кап, кап, кап, кап, кап!

Мок-не зай-чик під до-щем кап, кап, кап, кап, кап! Ой, ти,

9

Мок-не зай-чик під до-щем кап, кап, кап, кап, кап! Ой, ти,

11

зай - чи-ку сі-рень - кий, ой ти, зай - чи-ку ма-

14

лень - кий, го-ді мерз-ну-ти, дри-жа-ти, ти хо-ди мер-щій до ха ти.

17

Ми да-мо то-бі морк-ви-ну, щей ве-ли-ку ка-пус-ти-ну, по-не-сеш їх у лі-сок

20

го-ду-ва-ти ді-то-чок, бо ма-лень-кі зай-че-ня - та

22

вже дав-но че-ка-ють та - та!

25

Дощик ллється цілий ранок.
Кап, кап, кап.
Не виходимо на ганок.
Кап, кап, кап.
Раптом бачим під кушем.
Кап, кап, кап.
Мокне зайчик під дощем.
Кап, кап, кап.

Дощик ллється цілий ранок.
Кап, кап, кап.
Мокра стежка, мокрий ганок.
Кап, кап, кап.
Але зайчик поспішає.
Кап, кап, кап.
Для зайчат гостинця має
Кап, кап, кап.

Приспів:

Ой ти, зайчику, сіренький,
Ой ти, зайчику, маленький,
Годі мерзнути, дрижати,
Ти ходи мерщій до хати,
Ми дамо тобі морквину,
Ще й велику капустину.
Понесеш їх у лісочок,
Годувати діточок,
Бо маленькі зайченята
Вже давно чекають тата.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Дощик» А. Мігай розповідає про опади, які стали причиною замерзлого й промоклого сірого зайчика. Опрацьовувати музичний твір доречно розпочинати з гармонічного аналізу: після двотактового вступу звучить пісня в тональності до мінор, шістнадцяті в лівій руці дублюють основну мелодію. У кінці 6-го такту з'являється домінантова тональність – Соль мажор. Далі зі зміною тексту – змінюється характер і настрій пісні: вона звучить у Фа мажорі, До мажорі.

Велику роль у створенні образу дощу та сірого зайчика відіграють способи ведення звука: *staccato* (уривчасто) – на слова «кап, кап, кап» (імітація ливного дощу), *legato* (зв'язно) – при ласкавому зверненні до зайчика зі словами «сіренький», «маленький». Отже, доцільно більш урізноманітнити виконання куплетів та приспіву пісні у відповідності з їхнім змістом.

Вересень

Музика Л. Дьяконенко

Слова М. Сомко

9 *f*

О-сві-ти-ся ве-ре-сень бар-вис-то,
Вчу-ра ще ка-ні-ку-ли ве-се-лі,
У кра-ї-ні знань ми завжди ді-ти,
світ ди-тин-ства зу-стрі-ча-є нас,
а сьо-год-ні свя-то роз-цві-ло,
а конт-роль-ні вдум-ли-ве чо-ло.

17

Ме-ло-дій-но, сій-но, у - ро -чис -то
За-круж-ля-ли дні, мов ка-ру - се - лі,
І у - ро -ки, і пе-рер-ви й кві-ти --
рід-ний дзвоник за-кли-ка-є в клас,
ні -би ді - то в шко-ду пе-ре-йшло
нам шкіль-не жит-тя пе-ре-пле-ло

25 *f*

Ве-ре-сень, ве-ре-сень!
Рід-ний дзвоник за-кли-ка-є в клас,
ні -би ді-то в шко-ду пе-ре-йшло,
нам шкіль-не жит-тя пе-ре-пле-ло

Лариса Дьяконенко – сучасна українська авторка дитячих пісень, композиторка Чернігівської композиторської (м. Ніжина) школи кінця XX – першої чверті XXI століття. Вищу освіту здобула в Ніжинському педагогічному інституті імені Миколи Гоголя. Творча спадщина Лариси Петрівни вбирає доробки для фортепіано, вокалу, хору та інструментальних ансамблів. Вокальна творчість композиторки представлена нескладними образними, різнохарактерними творами. Вона є ніжинським талантом, що дарує музику юним виконавцям.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Вересень» Л. Дьяконенко входить до першої вокально-хорової збірки композиторки «Дитячі пісні»

на слова Миколи Самка. Написана вона в нескладній До мажорній тональності. Мелодія весела, бадьора, що підкреслюється чітким ритмом, авторськими позначками динаміки, зазначеною темповою вказівкою на початку пісні. Таким чином, авторка налаштовує виконавця на важливість емоційного виразу в музиці.

Звернути увагу на фортепіанний супровід твору, який не дублює вокальну партію, лише підтримує її у гармонічному плані в акордовому звучанні (права рука).

Цікавим у нотному тексті є глісандо (хвиляста лінія від одного звука до іншого), яке поступово в кінці звучить голосніше :

Гіпопо-пісня

Музика Є. Карпенка

Вірші В. Бондаренка

Allegro moderato

7

13

В гі-по-по ха-ті

20

гі-по-по-та-ма гі-по-по, гі-по- гі-по-по- все! Гі-по-по

27

гор-щик гі-по-по ма-ма гі-по-по ме-ду си-ну не-се. Гі-по-по

34

цей, гі-по-по той, гі-по-по той, ой-ой-ой! Гі-по-по тут, гі-по-по

39

там, гі-по-по там-ам-ам-ам! Гі-по-по цей, гі-по-по той, гі-по-по

В гіпопо-хаті
Гіпопотама
Гіпопо-гіпо,
Гіпопо-все!
Гіпопо-горщик
Гіпопо-мама
Гіпопо-меду
Сину несе.
Гіпопо-цей,
Гіпопо-той,
Гіпопо-той-ой-ой-ой!
Гіпопо-тут,
Гіпопо-там,
Гіпопо-там-ам-ам-ам!
Гіпопо-цей,
Гіпопо-той,
Гіпопо-той-ой-ой-ой!
Гіпопо-тут,
Гіпопо-там!

Гіпопо-мячик
Гіпопо-скаче
В гіпопо-горщик,
«Гіпопо-трах!»
Гіпопотамчик
Гіпопо-плаче-
Гіпопо-горе,
Гіпопо-ах!
Гіпопо-цей,
Гіпопо-той,
Гіпопо-той-ой-ой-ой!
Гіпопо-тут,
Гіпопо-там,
Гіпопо-там-ам-ам-ам!
Гіпопо-цей,
Гіпопо-той,
Гіпопо-той-ой-ой-ой!
Гіпопо-тут,
Гіпопо-там!

Карпенко Євген Віталійович – сучасний український композитор із м. Суми, хоровий диригент, педагог, Член Національної всеукраїнської музичної спілки. Вищу освіту здобув у Харківському інституті мистецтв імені І. П. Котляревського за фахом хорове диригування. Євген Віталійович є автором ряду науково-методичних посібників, хорових та вокальних творів. Композитор пише музику на вірші відомих українських поетів Івана Франка, Олександра Олеся, Андрія Малишка тощо.

Рекомендації щодо виконання. «Гіпопо-пісня» має помірно швидкий темп (*Allegro moderato*), розмір 2/4, де слабка доля синкопована (зміщення ритмічного наголосу із сильної частки на слабку), тональність До мажор відтворюють картину непосидючого дитинча «Гіпопо тут, гіпопо там».

Вокальній партії передусе довгий фортепіанний вступ, представлений пасажми шістнадцятих та акордами. Її мелодична лінія залежить від змісту поетичних рядків. Фактура інструментального супроводу гармонічна, у ній верхня лінія практично дублює основну мелодію вокаліста й підтримує його в створенні образу цієї тварини.

Зима
Музика та слова Л. Горової

mp *sempre legato*

4

7

І. У мо ї до ло ні

7

10

впа ла бі ло сніж на каз ко ва мить. Щоб сні

10

Приспів

13 жин ка не роз та ла, від пус ка ю не хай ле

13

16 тінть. Це зи ма це зи ма, це каз ко ва зи ма — до торк

16 *mf*

19 ну ла ся рук мо їх. Все нав ко ло ча ру є, ча

19

22 ру є во на, — пе ре тво рю є-вбіл - лий сніг. Це зи -

22

25 2. сніг. 2. А мо

28 Coda a tempo сніг. Пе ре

31 тво рю є вбі - лий сніг.

31 mf

1. У мої долоні впала
Білосніжна казкова мить,
Щоб сніжинка не розтала
Я пустила нехай летить.

Приспів:

Це зима, це зима, |
Це казкова зима, |
Доторкнулася мрій моїх, |
Все навколо чарує, |
Чарує вона, |
Перетворює в білий сніг. | (2)

2. А мої рум'яні щоки
Вже щипає морозець,
Рік іде услід за роком
І початком стає кінець.

Приспів.

3. У моїй душі співає
Вже колядками зима,
Душу святом зігріває,
Хоч вона і крижана.

Приспів.

Горова Леся – Народна артистка України, член Національної спілки композиторів України, автор і виконавиця власних пісень, викладачка Київської дитячої академії мистецтв. Здобула вищу освіту в Львівській державній консерваторії імені М. Лисенка, за спеціальністю композитор. Навчалася в класі відомого українського композитора, професора Мирослава Михайловича Скорика. У її творчому доробку більше ніж 300 пісень різної тематики.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Зима» Л. Горової розпочинається восьмитактовим фортепіанним вступом у мі мінорі. Вокальна мелодія розпочинається із-за такту, налаштовує виконавців на чарівні звуки казкової зими. Інструментальний супровід представлений мелодійними, розкладеними восьмими нотами, акордами. Діапазон – велика септима, від «мі» першої октави до «ре» другої. Динаміка переважно в заспіву – *tr*, у приспіві – *mf*. Мелодична лінія співзвучна з поетичними рядками. Разом із фортепіанним супроводом вони представляють не лише чудову картину природи, а й людську душу, де колядками зима співає.

Сватання

Музика І. Францескевич

Слова С. Зубко

Moderato

При-йшов жу-ра-вель до жу-ра-воч-ки. По-сміхнув-ся їй, сів на

ла - воч - ці. - Ти, жу - ра - воч - ко - ле - бід - ко, при - би - рай - ся,

за ме-не, ха-зя - ї-на, від - да - вай - ся! - Ти, жу-ра-воч-ко-ле-бід-ко,

при - би - рай - ся, за ме-не, ха-зя - ї-на, від - да - вай - ся!

Бу-ду я ха-зя - сь-ку ці- ну-вать-лю бить, бу-ду ти ко-рін - чи-ки

і ко-мах но-сить. А жу-ра-воч-ка- ле-бід-ка за - жу - ри-ла-ся,

бо не з тим жу-рав - ли-ком по - лю - би-ла-ся. А жу-ра-воч-ка- ле-бід-ка

за - жу - ри-ла-ся, бо не з тим жу-рав - ли-ком по - лю - би-ла-ся.

Прийшов журавель до журавочки.
Посміхнувся їй, сів на лавочці.
– Ти, журавочко-лебідко, прибирайся,
За мене, хазяїна, віддавайся! } Двічі

Буду я хазяєчку цінувать-любить,
Буду їй корінчики і комах носити.
А журавочка-лебідка зажурилася,
Бо не з тим журавликом полюбилася. } Двічі

Францескевич Інна Володимирівна – сучасна композиторка, співачка, лауреат Міжнародних конкурсів та фестивалів, викладач вищої категорії, завідувач вокально-хорового відділу та керівник вокального ансамблю викладачів ДМШ № 6 м. Одеси. Вона є авторкою багатьох збірок вокальних творів для дітей та молоді, у тому числі й «Джерело пісень».

Зубко Світлана Олександрівна – авторка багатьох поетичних книг. Дитяча поезія становила основу творчості майстрині слова. Їй належать тексти 20 дитячих пісень.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Сватання» І. Францескевич побудована на плавному голосоведінні, виконання якої потребує зв'язного співу та фортепіанного супроводу на legato. Куплет поділений на дві частини між якими звучить інструментальна вставка (чотири такти програту), яка пов'язує між собою ці частини. Спокійний, розмірений характер пісні проявляється в помірному темпі (Moderato), не гучній динаміці.

Незважаючи на мі мінорний лад пісні, мелодія звучить ніжно й ласкаво, вживаються слова зі зменшено-пестливим значенням («журавочка», «лавочка», «журавочко-лебідко»). Діапазон твору охоплює нону (від «сі» до «до»).

Фактура фортепіанного супроводу поділена на два пласти: верхня – мелодична лінія, дублює партію соліста (навіть у терціях – верхні звуки співпадають із мелодією), нижня – розкладені звуки акорду, що звучать у тональностях мі мінор, ля мінор, Соль мажор.

Композиторка не виходить за межі тональної функційної системи. Вона застосовує основні функції: тоніку (основної та паралельної тональності), субдомінанту, доміанту, представляючи їх тризвуками з оберненнями.

Зимова пісенька

Музика І. Францескевич

Слова С. Зубко

Allegretto

trp

1. По - ди - вись в ві - ко - неч - ко -
 2. О - дя - гай - ся до - неч - ко,

вже за - су - му - ва - ло со - неч - ко. Ско - ро ско - ро нав - кру -
 бо не грі - є со - неч - ко, бо вже лі - теч - ка не -

ги ма, ля - гуть па - гор - би сні - ги, ско - ро
в гос - ті йде до нас зи - ма, бо вже

ско - ро нав - кру - ги лі - теч - ка не - ма, ля - гуть па - гор - би сні - ги
в гос - ті йде до нас зи -

1. 2.
ги // ма.
1. 2.
p

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Зимова пісенька» І. Францескевич розпочинається чотиритактовим вступом у Фа мажорі, де звучать окремі фрази головної мелодії. Це налаштовує виконавця на ліричне звучання, коли сонечко відійде, бо «с Скоро навкруги лягуть пагорби сніги». Діапазон не перевищує октаву – від «до» до «сі бемоль», передбачається м'яке звучання голосу та фортепіанного супроводу. Довгі ноти варто виконувати без натиску, дотримуватися чіткої та виразної дикції.

Мелодична лінія представлена скачками в кварту, плавними рухами спочатку вгору, потім униз. Супровід правої руки, хоча й викладений

акордовими структурами, але водночас верхні звуки дублюють вокальну мелодію. Звертати увагу на виразне виконання не лише D7, а й відхилення в інші тональності: Сі-бемоль мажор, Ре-бемоль мажор, Соль мажор тощо.

Зимова пісенька

Вірші Н. Левченко

Музика Є. Карпенка

Allegretto

1. Па - дав сніг ле-ге-сень-кий на по-ріг, по-ме-ре-жив сріб-лом він

сто до-ріг, зшив де-ре-вам теп-лень-кий ко - жу - шок,

10 за-про-сив сні-жн-но-чок у та-нок. **Приспів** Дінь - дінь, дінь - дінь,

13

чу - єш - чу - єш пе - ре - дзвін. За вік - ном хур - те - ли - ця,

15

сніг бі-лень-кий сте-лить-ся.

19

2. За вік - ном ме - те - ли - ця - за - ме - тіль,

22

на я-лин-ках вог-ни-ки зо - ло-ті. На-ша піс-ня-пі-сень-ка,

25 Приспів

як по- тік! Висо у див-рі сту-ка-є Но - вий рік! Дінь-дінь, дінь-дінь,

29

чу - сь - чу - сь пе - ре - дзвін. За вік - ном хур - те - ли - ця,

31

сніг бі - лень - кий сто - леть - ся.

Падав сніг легесенький на поріг,
померезив сріблом він сто доріг,
зшив деревам тепленький козушок,
запросив сніжиночок у танок.

Приспів:

Дінь-дінь, Дінь-дінь,
чуєш-чуєш передзвін.
за вікном хуртелиця,
сніг біленький стелеться.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Зимова пісенька» Є. Карпенка розкриває чарівну пору року, коли все навколо вкривається білим снігом і чути зимові звуки – радісний дзвін дзвіночків, що створюють особливе диво

цього часу. Певна складність полягає у виконанні внутрішньотактової синкопи (у межах одного такту) на восьмих тривалостях, після яких йде залігована половинна (супровід не зупиняється, збагачує вокальну партію рухами восьмих та шістнадцятих пасажів) при одночасному дотриманні розміру 4/4. Темп Allegretto (пожвавлено), що виписаний на початку музичного твору над розміром, пов'язаний із характером пісні. Тритаковий вступ Ре мажорної пісні, побудований на фразях зі приспіву (а саме – другої частини), налаштовує виконавця на танцювальні ритми, щоб разом зі сніжинками відтворити пластичні рухи (доречно застосувати підтекстовку: запросив сніжиночок у танок).

Фортепіанний акомпанемент відіграє важливу роль у створенні загального звукового образу зими: оспівується ця пора року за рахунок «кружіння» нестійких звуків навколо стійких.

Весна

Музика Є. Карпенка

Вірші Н. Левченко

Allegretto

1. Ти - хо-ти-хо так: "Кап - кап", -

ка - па - є Бу-руль - ка, по-ста-рі-ла вже Зи-ма, ста - ла геть ба - буль - ка.

7

По-ста-рі-ла вже Зи-ма, ста-ла геть ба-буль-ка.

10

2. Гар-на пан-ноч-ка Вес-на роз-пус-ти-ла ко-си,

13

спі-ви ра-ду-ють пта-хів ніж-но, сто-го-ло-со, спі-ви ра-ду-ють пта-хів

16

ніж-но, сто-го-ло-со.

1. Тихо-тихо так «Кап-кап»,
капає Бурулька,
постаріла вже зима,
стала геть бабулька.

2. Гарна панночка Весна
розпустила коси,
співи радують птахів
ніжно, стоголосо.

3. Бравий хлопчик Вітерець
причесав травичку.
квітам дівчина Весна
принесла водички.

4. Світ радіє цій Весні,
весело співає.
І дорослим, і малим
миру всім бажає.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Весна» Є. Карпенка розпочинається двотактовим вступом у Соль мажорній тональності, що зберігається впродовж усього твору. Для відтворення цієї пори року, що асоціюється зі співом птахів, першими весняними барвами квітів, варто дотримуватися темпового позначення (*Allegretto* – пошвавлено) та розмаїтій динаміки, що вибудовується за поетичним текстом: тихо-тихо, ніжно, стоголосо.

Твір складається з двох однакових частин між якими звучить інструментальна вставка (два такти програшу) і пов'язує їх між собою. У вступі та програшу, які мають енергійний характер, доцільно застосувати підтекстовку, щоб зрозуміти правильну побудову фраз: співи радують птахів ніжно, стоголосо.

Під час роботи над нотним текстом рекомендуємо детально попрацювати над вокальною партією та фортепіанним акомпанементом, який не підтримує мелодію, але в той же час має бути інтонаційно виразним та легким з опорою на сильну долю. Діапазон пісні в межах октави: від «ре» першої октави до «ре» другої.

Звертати увагу на чітку дикцію при відтворенні пунктирного ритму (це ритмічна група):

Літо

Музика Є. Карпенка

Вірші Н. Левченко

Piano

8
1. За Вес-но-ю з кві - точ-ка - ми при - хо-дить до нас Лі - теч-ко:

15
ве-сел-ко-ве з до - шн - ком, за-гад-ко-ве з со - неч - ком.

21
1.
Ве-сел-ко-ве, за-гад-ко-ве, ве-сел-ко-ве, за-гад-ко-ве, з до - шн - ком, з со - неч - ком!

27

1. 2.

з со - неч - ком!

2. Лі - то із тра - вич - ко - ю та

34

з теп - ло - ю во - дич - ко - ю.

Діт - кам всім да - ру - є

40

ра - дість і зло - ро - в'я.

Діт - кам Лі - теч - ко да - ру - є

1. За Весною з квіточками
Приходить до нас Літечко:
Веселкове з дощиком,
Загадкове з сонечком.
Веселкове, загадкове,
Веселкове, загадкове,
З дощиком, з сонечком.

2. Літо із травичкою
Та з теплою водичкою.
Діткам всім дарує
Радість і здоров'я.
Діткам Літечко дарує
Сили, радість і здоров'я,
Радість і здоров'я!

Рекомендації щодо виконання. У пісні «Літо» Є. Карпенка можна провести асоціацію з найтеплішою порою року, коли літо з'являється з веселковим, загадковим дощиком та сонечком. Для формування в уяві виконавця яскравого художнього образу, рекомендуємо вголос виразно прочитати текст пісні, звернути увагу на інтонаційні особливості слова, щоб надалі втілити їх у музичні звуки.

Складність виконання пов'язана з внутрішньотактовими та міжтактовими синкопами, коли ліга поєднує слабку долю з сильною:

Дивний коник

Музика І. Кириліної

Слова В. Орлова

Andante

mf

5

Не - зви - чай - ний див - ний ко - ник, не-зви-чай - ний див - ний ко - ник,

5

7

дру - зі, вна-шім міс - ті є Чим ди - ву - є всіх наш ко-ник?

7

Чимди-ву - є всіх наш ко - ник? Мовч-ки їсть і мовч - ки п'є.

Мовч-ки він ді - тей ка - та - є,

мовчки він ді-тей ка-та - є, Мовч-ки йде, щоб від - по - чить... Тс - с...

meno mosso
pp *marcato* *ten.*

19 Щось на - пев - не - ко - ник зна - є, щось на - пев - не ко - ник зна - є,

colla parte

mf *a tempo*

22 бо чо-гож він так мов - чить? Бо чо-гож він так мов -

mf *a tempo*

25 чить? Бо чо-гож він так мов - чить?

Незвичайний дивний коник,
Незвичайний дивний коник,
Друзі в нашім місті є.

Чим дивує всіх наш коник?
Чим дивує всіх наш коник?
Мовчки їсть і мовчки п'є.

Мовчки він дітей катає,
Мовчки він дітей катає,
Мовчки йде, щоб відпочить. Тс-с.

Щось напевно коник знає,
Щось напевно коник знає,
Бо чого ж він так мовчить?

Кириліна Ірина – відома композиторка, заслужений діяч мистецтв України. У її творчому доробку велика кількість музики для дітей на тексти українських поетів (зокрема, Пісні для дітей, вип. 2).

Орлов Володимир – сучасний український поет, перші публікації віршів якого з'явилися в кримських газетах. Його твори давно вже стали класикою дитячої літератури.

Рекомендації щодо виконання. Пісня «Дивний коник» І. Кириліної має спокійний темп (Andante), Фа мажорну тональність. У мелодії є стрибки на В₆ (велику сексту), що підкреслює образ невибагливого коника, який катає дітей.

Дуже важливо при виконанні цієї музичної композиції дотримуватись ритмічного малюнку (шістнадцяті на слабкій долі такту), легкості при виконанні фортепіанного акомпанементу, особливо де з'являються подвійні ноти (від секунди до сексти) та акорди. Їх верхні звуки мають проводити та підтримувати вокальну партію, яка не завжди співпадає з супроводом правої руки.

Правильно підібрана аплікатура, динамічно й логічно побудовані фрази – усе це допоможе розкрити смисл музичного твору, відтворити художній образ мовчазного коника.

Живи, Україно!

Музика Г. Верети

Вірші О. Олеся

Andante maestoso

mf

1. Жи-
2. До
3. Сто-

-ви, Ук - ра - ї - но, жи - ви для кра - си, для
су - ду те - бе не ску - ють лан - цю - ги, і
-ять, при - ся - га - ють то - бі на шаб - лях і

mf

си - ли, для прав - ди, для во - лі!.. Шу -
ру - ки не скру - тять во - ро - жі: Сто -
жи - ти і вмер - ти з то - бо ю, і

-ми, Ук - ра - ї - но, як рід - ні лі - си, як
-ять, тво - ї вір - ні си - ни нав - кру - ги з шаб -
пра - по - ри рід - ні в кри - ва - вих бо - ях ні -

ві - тер в ши - ро - ко - му по - лі.
- ля - ми в ру - ках на сто - ро - жі.
- ко - ли не вкри - ти гань - бо -

1, 2.

f

3. *f*
- ю, і пра - по - ри рід - ні в кри - ва - вих бо - ях ні -
f
rit.
- ко - ли не вкри - ти гань - бо ю!
rit.

1. Живи, Україно, живи для краси
для сили, для правди, для волі!..
Шуми, Україно, як рідні ліси,
як вітер в широкому полі.
2. До суду тебе не скують ланцюги,
і руки не скрутять ворожі:
Стоять твої вірні сини навкруги
з шаблями в руках насторожі.
3. Стоять, присягають тобі на шаблях
і жити, і вмерти з тобою,
І прапори рідні в кривавих боях
ніколи не вкрити ганьбою

Верета Григорій – сучасний український хоровий диригент, композитор. Вища освіта – Київський інститут культури. Керівник Ансамблю бандуристів «Барви України». Автор обробок народних пісень, дитячих альбомів для бандури тощо.

Олесь Олександр (ім'я при народженні – Олександр Іванович Кандиба) український поет, драматург минулого століття. Він є автором збірки «Будь мечем моїм!..», написав низку віршів після італійської подорожі.

Рекомендації щодо виконання. Варто розпочинати опрацьовувати музичний твір із вокальної партії для того, щоб вміти впевнено, виразно, емоційно й проникливо співати мелодію, що звучить на фоні фортепіанного

супроводу. У той же час досягати вірного й чистого інтонування. Мелодія багато разів повторюється, тому особливо важливо звернути увагу на динамічне розмаїття.

Відтворити енергійний, піднесений настрій цієї композиції допоможуть темп *Andante maestoso* (повільно й урочисто), розмір $\frac{3}{4}$, виразна динаміка, активний рух октав у нижньому регістрі. Вступ розпочинається сі мінорним затактом (неповною долею такту), співпадає з частиною куплету (мелодія співзвучна зі словами «як вітер в широкому полі»), налаштовує на рішучий характер пісні.

Діапазон – більше октави від «мі» першої до «соль» другої октави (при повторенні двох останніх рядків третього куплету). На завершальному етапі роботи над музичним твором більше уваги приділяти досягненню динамічного балансу між співом і фортепіанним супроводом.

Тест «Перевір себе»:

1. Хто такий композитор? Що він створює?
2. Які прізвища сучасних українських композиторів Вам знайомі?
3. Які емоції та почуття виникають у Вас під час виконання пісенних творів, пов'язаних з образами природи?
4. Які знання Ви отримаєте під час опрацювання вокальних композицій?
5. Що таке однойменні тональності?
6. Від чого залежить мелодична лінія вокальної партії?
7. Як називаються частини пісні?
8. До якого жанру належить пісня з Вашого репертуару?
9. Які функції виконує фортепіанний програш у пісенних композиціях?
10. Які засоби музичної виразності допомагають відтворити художній образ пісенного твору?

ПІСЛЯМОВА

У навчальному посібнику наведені два основні різновиди пісенних творів – це народна та професійна пісня, яка має тісний зв'язок композиторів і поетів. Музичні композиції у цій хрестоматії представлені в зручному для виконавців діапазоні, достатньо невисокій теситурі з динамічними та інтонаційними характеристиками. Вибираючи ту чи іншу пісню в роботі зі здобувачем у класі «Акомпанемент (фортепіано)», ми можемо зробити висновки про те, що викладач має дотримуватися наступних педагогічних установ:

1. Застосовувати індивідуальний підхід до виконавця, враховувати його музично-виконавську підготовку, темперамент, можливості голосового апарату, діапазон тощо.

2. Поставити мету та сформулювати основні завдання в оволодінні акомпаніаторським мистецтвом.

3. Допомогти здобувачу провести ретельний теоретичний аналіз самого музичного твору, щоб він зрозумів його жанрові особливості, відтворив під власний спів фортепіанний супровід у динамічному та штриховому розмаїтті, розкрив художній образ пісенного твору.

Завдяки такому підходу майбутній фахівець набуває здібності чути у вокальних композиціях усі елементи музичної мови, підвищувати свою слухову увагу, застосовувати відповідні засоби музичної виразності, набувати належної компетентності в акомпануванні для відтворення художнього образу. Саме такий аспект передбачає здатність здобувачів до самоаналізу, самоконтролю, що впливає на якість їхнього музичного виконання.

Отже, дотримання цих принципів відіграватиме позитивну роль у професійній підготовці викладачів фахових дисциплін до роботи в закладах спеціалізованої мистецької освіти, керівників ансамблів, які будуть розширювати свої власні здібності та можливості для набуття розмаїтого досвіду в опануванні фортепіанним акомпануванням.

ГЛОСАРІЙ ¹

Агогіка (від гр. *agoge* – веду, рухаю) – незначні відхилення (уповільнення або прискорення) від темпу та метру, які мають місце під час виконання і підпорядковуються завданням створення художнього образу.

Акомпанемент (фр. *accompagnement* – супровід) – музичний супровід основної партії (мелодії) вокального чи інструментального твору, що виконується на фортепіано, акордеоні, гітарі та інших інструментах. Виконавець – акомпаніатор, виконувати – акомпанувати.

Акорд (іт. *accordo* – узгодженість, злагода) – одночасне звучання трьох і більше різних за висотою звуків.

Ансамбль (від франц. *ensemble* – разом) – спільне виконання музичного твору кількома виконавцями.

Бекар – знак альтерації, що відмінняє дії попередніх знаків альтерації – бемоля або дієза (на письмі позначається $\natural$).

Бемоль – знак альтерації, який означає зниження ступеня звукоряду на півтон (на письмі позначається b).

Діапазон (від гр. *dia pason (chordon)* – через всі струни) – звуковий обсяг співацького голосу, музичного інструменту, мелодії, звукоряду, який визначається відстанню (інтервалом) між найнижчим і найвищим звуками.

Дієз – знак альтерації, який означає підвищення ступеня звукоряду на півтон (на письмі позначається $\sharp$).

Заспів – початок пісні, що виконується одним співаком, після якого вступає весь хор.

Затакт (у музиці) – неповна доля такту, що передує першій долі наступного такту.

¹ Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю. Є. Юцевича.

URL : <http://term.in.ua/indeks.html?term=%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90>

Звук (sound) – найменший структурний елемент музики.

Інтервал (від лат. Intervallum – відстань) – висотне співвідношення двох звуків.

Композитор (від лат. compositor – укладач, автор) – автор музичних творів.

Куплет (фр. couplet) – частина пісні, що включає одну строфу тексту та одне проведення мелодії (наспіву).

Мелодія (грец. melodia – спів, пісня) – одноголосне вираження образно-поетичного змісту музичної думки; смислова й образна єдність, концентрація музичної виразності та музичної думки.

Обробка – видозмінення музичного твору за допомогою гармонізації, аранжування або транскрипції.

Пісня – жанр вокальної музики, призначений для співу.

Поет – автор літературних віршованих творів.

Постлюдія (від лат. post – після і ludo – граю) – додатковий розділ музичного твору, звичайно, інструментальне закінчення після співу.

Приспів – друга половина куплету, яка звучить після приспіву, допомагає в створенні цілісного художнього образу.

Програш (у музиці) – музична фраза, інструментальна вставка, що передує основній частині музичного твору або з'єднує заспів і приспів.

Регістр (від лат. *registrum* – список, перелік) – ряд звуків співацького голосу, які характеризуються одним механізмом голосоутворення і схожими тембровими якостями.

Репертуар (від франц. repertoire – перелік, список) – сукупність творів, які виконують окремі виконавці або колективи; перелік музичних творів, які знає і може виконувати певний виконавець, ансамбль чи колектив (хор, оркестр тощо).

Ритм (від грец. *rhythmos* – спокійна течія) – рівномірне чергування мовних, звукових, зображальних елементів у їх відповідній послідовності,

періодичним рівномірним членуванням звуків, рухів, зображень за такими ознаками, як сила, тривалість тощо; один із засобів музичної виразності.

Темп (іт. *tempo* – час) – швидкість, з якою виконується музичний твір.

Теситура (італ. *tessitura* – тканина) – звуковисотне положення мелодії музичного твору відносно діапазону співацького голосу або музичного інструменту.

Фермата (іт. *fermata* – зупинка, затримка) – зупинка музичного руху (темпу), яка дозволяє збільшувати тривалість звуків або пауз без зміни музичного розміру (у $1\frac{1}{2}$ –2 рази).

Форшлаг (від нім. *vorschlag* – попередній удар) – один або кілька звуків, що виконуються за рахунок скорочення зазначеної тривалості однієї із сусідніх із ним нот.

Фразування (від нім. *phrasierung*) – змістовне виділення музичних фраз при виконанні музичного твору. У нотному запису фразування позначається за допомогою фразуючих ліг; кордон між фразами називається цезурою. Важливий засіб фразування – артикуляція, динаміка.

Художній образ музичного твору – відтворення авторського задуму через призму індивідуальності виконавця, його власного бачення й відчуття дійсності за допомогою ритму, динаміки, тембру, темпу, інтонації тощо.

Цезура (від лат. *caesura* – рубка, січка) – межа між фразами в музичному творі. При виконанні виявляється в зупинці, зміні дихання тощо. За своїм значенням цезура близька до розділових знаків у словесній мові та є головним засобом фразування.

Штрих (нім. *Strich* – риска) – прийоми звуковидобування на музичних інструментах, які впливають на виразність виконання. Основними штрихами є *legato*, *detache*, *staccato*, *spicato*. Вибір штрихів визначається стилістичними особливостями музики, її образністю, а також виконавською редакцією.

Щедрівки – українські народні, новорічні величальні, календарно-обрядові пісні, які виконують поряд з колядками.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ТА ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алла Мігай. Біографія. URL : <https://www.pisni.org.ua/persons/2802.html> (дата звернення : 21.12.2024).
2. Електронний архів українського фольклору. URL : <https://folklore-archive.org.ua/session/59/> (дата звернення : 21.12.2024).
3. Жартівливі пісні. URL : <https://folklore.com.ua/pisni/rodynno-pobutova-liryka/zhartivlyvi-pisni/> (дата звернення : 30.12.2024).
4. Жінка-Українка. Леся Горова. URL : – біографія. <http://ukrainka.org.ua/node/2860> (дата звернення : 21.12.2024).
5. Журнал «Джміль». URL : <https://jmil.com.ua/2015-3/orkestr> (дата звернення : 21.12.2024).
6. Журнал «Музыкальная школа». Усі випуски є в бібліотеці Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, корп. № 2.
7. Золотий фонд української естради. URL : <http://www.uaestrada.org/kompozitori/bilash-oleksandr/> (дата звернення : 26.11.2024).
8. Композитор Микола Ведмедеря : пісенний калейдоскоп. URL : <https://search.app/yaRiusMn6YfvAM466> (дата звернення : 26.11.2024).
9. Композитори. Український музичний світ. URL : <https://musical-world.com.ua/kompozytory/> (дата звернення : 13.11.2024).
10. Конспект на тему: Пісенний жанр. Народна пісня. URL : <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bu40-c747.docx.html> (дата звернення : 13.11.2024).
11. Лій Сьюй. Методика формування слухової уваги студентів факультетів мистецтв у процесі музично-виконавської діяльності : дис. ... доктора філософії : 014 Середня освіта (музичне мистецтво). Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2023. 220 с.

12. Людмила Ремезенко. URL : <https://remezenko.internetpiano.net/ludmila-remezenko/> (дата звернення : 26.11.2024).

13. Мережко Ю. В. Формування художніх смаків старшокласників у процесі вивчення вокальної спадщини українських композиторів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2012. 210 с.

14. Микола Ведмедеря. «Немає України без калини» [Ноти] : пісні для дошкільного віку та дітей початкових класів. м. Тернопіль, видавництво «Підручники і посібники», 2001 р. 88 с.

15. Микола Сильванський – один із корифеїв Київської консерваторії. URL : <https://mus.art.co.ua/mykola-silvanskyi-odyn-iz-koryfeiv-kyivskoi-konservatorii/> (дата звернення : 26.11.2024).

16. Мистецька освіта. URL : http://ukrnotes.in.ua/Mystetska_osvita.php (дата звернення : 26.11.2024).

17. Музична школа : навч.-метод. видання. № 11 (випуск 25). Фортепіано для початківців. Ч. 1. Київ, 2010. 165 с.

18. Ноти сучасних українських пісень: для фортепіано. URL : <https://www.youtube.com/playlist?list=PLBc4UA5Rxu6d74paGwQZYzoZTQufl7q3u> (дата звернення : 02.02.2025).

19. Ноти. Нотна скарбничка сучасної української музики. URL : <https://www.facebook.com/groups/451874213614448/> (дата звернення : 26.11.2019).

20. Ноти українських композиторів. URL : <https://www.facebook.com/ukrnotes.in.ua/> (дата звернення : 26.11.2019).

21. Ноти українських композиторів. URL : <https://www.pinterest.com/pin/532761830909188329/> (дата звернення : 26.11.2024).

22. Ноти українських композиторів. URL : <https://composersukraine.org/index.php?id=2351> (дата звернення : 26.11.2024).

23. Ноти українських композиторів. URL : <http://artvertep.com/authors/ukrnotes> (дата звернення : 26.11.2024).
24. Ноти українських композиторів. URL : <http://ukrnotes.in.ua/poshuk.php> (дата звернення : 26.11.2019).
25. Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю. Є. Юцевича. URL : <http://term.in.ua/indeks.html?term=%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90> (дата звернення : 26.11.2024).
26. Українські пісні. URL : <https://www.pisni.org.ua/songs/846450.html> (дата звернення : 26.11.2024).
27. Український портал поезії. URL : <https://www.stihi.in.ua/avtor.php?author=47875&poem=167871> (дата звернення : 26.11.2024).
28. Цепух І. Творчість композиторки чернігівського регіону Лариси Дьяконенко у музичному мистецтві України кінця XX – першої чверті XXI століття. URL : http://www.apfn-journal.in.ua/archive/77_2024/part_3/17.pdf (дата звернення : 26.11.2024).
29. Юлія Ремезенко. Сайт автора. URL : <http://internetpiano.net> (дата звернення : 13.11.2024).

МУЗИЧНІ ТЕРМІНИ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ В ПІСЕННИХ ТВОРАХ ²

Allegretto – повільніше ніж allegro

Allegro – швидко, весело

Allegro giocoso – весело, грайливо

Allegro moderato – помірно швидко

Andante – помірно, повільний крок

Andante maestoso – повільно й урочисто

Con moto – рухливо

Diminuendo – поступово зменшуючи силу звука

Grazioso – граціозно

Legato – зв'язано, зливо; перехід від одного звуку до іншого зв'язано, без перерви між ними

Leggiero – легко, граціозно

Lento – повільно

Marcato – підкреслюючи, виділяючи

Marciale – подібно до маршу

Moderato – позначення помірного темпу, проміжного між алегро і алегрето

Meno mosso – повільніше

Poco meno mosso – трохи менш рухливо

Scherzando – грайливо, жваво

Staccato – уривчасте, коротке виконання звуків голосом або на музичних інструментах, один з основних прийомів звуковидобування, альтернативний legato

Teneramente – ніжно, ласкаво

Vivo – жваво

² Словник-довідник музичних термінів за книгами Ю. Є. Юцевича.

URL : <http://term.in.ua/indeks.html?term=%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%90%D0%9C%D0%86%D0%9A%D0%90>

Навчальне видання

ХРЕСТОМАТІЯ З АКОМПАНЕМЕНТУ

Навчальний посібник
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спец. 025 Музичне мистецтво

Частина 1

Укладачі:

ДОРОШ Тетяна Леонідівна,
ДУБОВСЬКА Ольга Леонідівна,
ТУРУКІНА Олена Вікторівна